

**Gemeente
Wormerland**

NOTA

Recreatie & Toerisme

Wormerland 2020-2028

Ontdek het landschap, de verhalen en de parels

Beleidsmatig kader voor recreatie en toerisme:

Gemeente Wormerland

- Collegeprogramma Gemeente Wormerland 2018-2022, Voor elkaar
- Structuurvisie Wormerland (2025)
- Ontwikkelvisie Zaanoever Wormer (2019)
- Groenstructuurvisie Wormerland 2027
- Gemeentelijk Verkeer- en vervoerplan Wormerland (2008-2015)
- Grondbeleid (2008)
- Woonvisie 2017-2025
- Evenementenbeleid Wormerland (2017)
- Bed & Breakfast Wormerland (2017)
- Uitvoeringsbeleid Jaarlijks terugkerende evenementen Wormerland (2015)
- Beleidsnota agrarische bebouwing Wormerland (2010)
- Gezondheidsnota “Gezondheid Telt! In Wormerland”

Regionaal

- Economische Visie & Agenda Zaanstreek-Waterland 2018-2022
- Strategische Agenda Toerisme in de MRA 2025

Provinciaal

- Provinciale visie waterrecreatie 2030
- Provinciale ruimtelijke verordening (Omgevingsverordening NH 2020)
- Provinciaal en regionaal woonbeleid
- Provinciale bufferzone Amsterdam-Purmerend

Landelijk

- Perspectief Bestemming Nederland 2030 (NBTC 2018)
- Natuurregelgeving – Natura 2000 en Natuurnetwerk Nederland

Ontdek het landschap, de verhalen en de parels

Met gepaste trots schrijf ik het voorwoord van de Nota Recreatie & Toerisme Wormerland 2020-2028. Het document schetst de contouren van toerisme en recreatie in Wormerland voor de komende jaren en ik hoop dat u, net als ik een positief beeld zult hebben van de manier waarop we bezoekers kennis willen laten maken met onze prachtige en historische omgeving.

Kleinschaligheid staat daarbij voorop. Dat is de conclusie uit participatiesessies met inwoners en de contactcommissies. Wij willen wel reuring, maar met respect voor inwoners, natuur en leefomgeving. We verwelkomen graag bezoekers om de Zaan en Zaanwand, het veenweidegebied, de molens en de droogmakerijen wandelend, fietsend of varend te ontdekken. Deze ontdekkings-tocht wordt ondersteund door verhalen uit de geschiedenis en het heden.

We willen dat bezoekers verrast worden door onze prachtige omgeving en boeiende geschiedenis en willen ondernemende, culturele of sportieve initiatieven die daar verder aan bijdragen stimuleren.

De nota die nu voor u ligt beschrijft de kansen, de parels en drie ontwikkelpijlers voor de komende jaren. Ik hoop dat we met gezamenlijke inzet Wormerland nog aantrekkelijker maken om in te wonen, te werken én te recreëren. Zodat bezoekers niet alleen naar onze mooie gemeente komen, maar er ook langer willen verblijven.

Jeroen Schalkwijk, portefeuillehouder
Recreatie & Toerisme

Inhoud

Samenvatting	6		
Hoofdstuk 1		Hoofdstuk 4	
Inleiding		Aanbod en vraag in Wormerland	
1.1 Aanleiding	9	4.1 Parels van Wormerland: beeldbepalende iconen	21
1.2 Doel van de Nota Recreatie & Toerisme Wormerland 2028	10	4.2 Werkgelegenheid in de recreatieve-toeristische sector	21
1.3 Totstandkoming van de visie, koers en participatie	10	4.3 Horeca-aanbod in Wormerland	21
1.4 Beleidsmatige context van de recreatieve en toeristische koers	10	4.4 Waterrecreatie	22
1.5 Samenwerking in de regio Zaanstreek-Waterland	10	4.5 Fiets & wandelvoorzieningen	22
1.1 Leeswijzer	11	4.5 Natuur, cultuur en evenementen	23
		4.6 Bereikbaarheid en winkelvoorzieningen van Wormerland	23
		4.7 Bezoekerspotentieel	24
Hoofdstuk 2		4.8 Bezoekersprofiel; regiorecreatie, dagjesmensen, individuele reizigers	24
Visie, ambitie en kernwaarden Wormerland		4.9 Conclusie: beperkt recreatief aanbod en kansrijke doelgroepen	25
2.1 Visie: 'de groene parel in een stedelijke omgeving'	13		
2.2 Ambitie: 'verbinden van een divers landschap met de rijke cultuurhistorie'	13	Hoofdstuk 5	
2.3 Kernwaarden: de Zaan, divers landschap en rijke cultuurhistorie	14	Recreatieve en toeristische koers naar 2028	
		5.1 Ontwikkelpijler 'Beleef het landschap Wormerland'	28
Hoofdstuk 3		5.2 Ontwikkelpijler 'Geniet op het water van de Zaan en het Wormer- en Jisperveld'	30
Geschiedenis en karakter van Wormerland		5.3 Ontwikkelpijler 'Ontdek de Zaanoever, bruisend en levendig'	32
3.1 Wormer: bedrijvigheid aan de Zaan	17	5.4 Marketing en promotie van Wormerland	34
3.2 Jisp: ooit bijna hoofdstad van Nederland	18	5.5 Samen sterker: de koers is vooruit	34
3.3 Wijdewormer-Neck: van zoetwatermeer tot polder	19	5.6 Het hoe? Rol en taken gemeente	36
3.4 Oostknollendam: voormalig vissersdorp aan de Zaan	19	5.7 Tot slot	37
3.5 Spijkerboor: buurtschap van kanaalgravers	19		
3.6 Conclusie geschiedenis en karakter van Wormerland	19	Bijlagen	
		1. Bronvermelding	38
		2. Stakeholdersanalyse en participatietraject	40
		3. Trends en ontwikkelingen	41
		4. Toelichting op beleidsmatige context van de Nota Recreatie & Toerisme 2020-2028	45
		5. Confrontatiematrix Wormerland	50
		6. Marktpotentieel voor aanbieders in Wormerland	51

Samenvatting

Toerisme in Nederland en in de Metropoolregio Amsterdam (MRA) groeit sterk. Jaarlijks neemt het aantal binnenlandse en buitenlandse bezoekers toe. Tegelijkertijd stijgt het aantal inwoners in Nederland en de MRA en daarmee de behoefte aan ruimte om te recreëren. Voorsnog is de bekendheid over de recreatieve mogelijkheden in Wormerland beperkt. De beschikbaarheid van water, bijzonder landschap en een rijke cultuurhistorie maakt Wormerland aantrekkelijk om te ontdekken.

Met het opstellen van een nota over recreatie en toerisme wil gemeente Wormerland visie en richting geven aan de ambities om jaarlijks meer bezoekers te ontvangen die langer verblijven en regelmatig terugkeren. Hierbij wordt de balans goed bewaakt tussen de leefbaarheid voor inwoners en de levendigheid en economische kansen die bezoekers meebrengen. In verschillende participatiebijeenkomsten zijn inwoners, ondernemers, natuur-, culturele- en maatschappelijke organisaties betrokken. Hun actieve inbreng is verwerkt in de koers en de ontwikkelrichtingen.

Wormerland is de groene parel binnen de stedelijke omgeving van de Metropoolregio Amsterdam. Wormerland is trots op haar ligging aan de Zaan, de rijke historie met verhalen over beschuitbakkers, walvisvaarders en industriecultuur en het vele groen en water. De dorpen Wormer, Jisp, Wijdewormer-Neck, Oostknollendam en Spijkerboor hebben een eigen bijzondere geschiedenis dat geïntegreerd uitgedragen zal worden in de identiteit van Wormerland. Deze identiteit wordt verder ontwikkeld en versterkt, daarbij staan de kernwaarden centraal:

- De Zaan en de Zaanoever
- Het diverse landschap
- Het cultuurhistorisch erfgoed

Wormerland richt zich met haar recreatieve en toeristische ambities op de inwoners uit de regio Zaanstreek-Waterland, de vaartoerist, de kwaliteitsbezoeker en de individueel reizende bezoeker die tijd willen maken om het landschap en cultuurgeschiedenis te ontdekken. Extra aandacht zal besteed worden aan fietsen, varen en wandelen. Het huidige aanbod voor recreatie en toerisme is nog beperkt.

Daarom zullen de komende jaren plannen uitgewerkt en geïmplementeerd over drie ontwikkelpijlers:

- Beleef het landschap Wormerland;
- Geniet op het water van de Zaan en het Wormer- en Jisperveld;
- Ontdek de Zaanoever, bruisend en levendig.

Het groene decor wordt opengesteld om fietsend, wandelend of varend te ontdekken en te ervaren. Het biedt rust in de hectische 24-uurs maatschappij. De Zaanoever wordt ontwikkeld tot een bruisend gebied met een mix van horeca, cultuur, foodbeleving, educatie en creatieve industrie. De dorpen blijven landelijk en vitaal. Nieuwe ontwikkelingen worden integraal met de regio Zaanstreek-Waterland aangepakt om meer werkgelegenheid te bieden en economische initiatieven aan te moedigen.

Samen met recreatieve en toeristische aanbieders wordt invulling gegeven aan de uitwerking van de plannen om bezoekers te trekken en terug te laten komen naar Wormerland. Gemeente Wormerland gaat een bijdrage leveren aan de toeristische marketing en promotie van de gemeente en de streek. Op die manier heeft gemeente Wormerland de touwtjes in eigen handen en voert zo zelf de regie over de marketingstrategie: voor wie willen we wat aanbieden en op welke wijze.

De Nota Recreatie & Toerisme Wormerland 2020-2028 geeft de koers aan voor de toekomstige ontwikkelingen op het gebied van recreatie en toerisme. De nota zal integraal onderdeel worden van de nog op te stellen omgevingsvisie Wormerland. Hoe dat er in de Omgevingsvisie uit gaat zien, wordt door de gemeenteraad eind 2021 bepaald. Na de vaststelling van de nota door de raad worden de vergezichten en ontwikkelpijlers verder uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma en de daarmee gemoeide budgetten. Deze zal voor de zomer 2021 vervolgens ter vaststelling aan de raad worden aangeboden.

1

Inleiding

In de afgelopen decennia is veel ingezet op marketing en promotie om de toerist naar Nederland en Amsterdam te trekken. Inmiddels bezoeken bijna 19 miljoen mensen uit het buitenland ons land. De verwachting is dat het aantal bezoekers met 50% gaat groeien tot 29 miljoen mensen in 2030. Tevens gaan Nederlanders zelf 18,7 miljoen keer in Nederland op vakantie. De druk van toerisme op de hotspots Amsterdam, de Zaanse Schans en Edam-Volendam is groot en zal nog meer toenemen.

1.1

Aanleiding

Het spreiden van bezoekers over de regio is belangrijk voor de leefbaarheid in de hotspots: niet allemaal tegelijk en niet allemaal op één plek. Binnen de Metropoolregio Amsterdam (MRA) moet het toeristische gebied vergroot worden. Hier liggen kansen voor Wormerland.

Tegelijkertijd groeit de Nederlandse bevolking en daarmee ook een stijgende behoefte aan recreatief groen. De helft van de inwoners besteedt de vrije tijd binnen de eigen gemeente. De andere helft van de 330.000 inwoners uit Zaanstreek-Waterland recreëert dus buiten die eigen gemeente. Vooral nog is de bekendheid over de recreatieve mogelijkheden in Wormerland beperkt. De beschikbaarheid van water, bijzonder landschap en een rijke cultuurhistorie maakt Wormerland aantrekkelijk om te ontdekken. Er liggen ook kansen in diverse segmenten die betrekking hebben op 'bewust leven'. Er wordt meer nadruk gelegd op sport, gezondheid, leefstijl en de leefomgeving. Het recreatieve aanbod zal hier goed op moeten aansluiten.

Met de groei van bezoekers en inwoners is het belangrijk om als gemeente Wormerland een visie te hebben op recreatie en toerisme. Een visie die richting geeft en inspiratie biedt voor de uitvoering. Dit vertaalt zich in onderliggende Nota Recreatie & Toerisme Wormerland 2028: een heldere koers om al het moois van Wormerland voor het voetlicht te brengen. Met deze nota wordt invulling gegeven aan het collegeprogramma 'Voor elkaar' 2018-2022 van de gemeente Wormerland én de motie inzake beleid toerisme die door Groen Links en D66 eind 2018 zijn ingediend.

1.2

Doel van de Nota Recreatie & Toerisme Wormerland 2020-2028

In de Nota Recreatie & Toerisme staat de visie van de gemeente Wormerland op recreatie en toerisme beschreven. Het geeft richting aan de gewenste ontwikkelpijlers en biedt inspiratie op welke wijze daar invulling aan gegeven kan worden. Het maakt duidelijk wat Wormerland wil zijn voor haar inwoners en bezoekers. Het is echter geen vaste route, er kunnen meerdere wegen naar de gewenste ambities lopen. De koers is gericht op versterking en ontwikkeling van de sector recreatie en toerisme.

“Reuring met respect
voor inwoners, cultuur
en natuur”

Voorwaarde is daarbij dat de gemeente aantrekkelijk wil blijven om er te wonen en te werken. De balans tussen enerzijds de leefbaarheid in de dorpen en anderzijds het verlevendigen door het aantrekken van bezoekers is daarbij essentieel. Met gerichte keuzes voor doelgroepen, aanbod en faciliteiten wordt sturing geven aan recreatie en toerisme en gezorgd voor regulering van bezoekersstromen. De Nota Recreatie & Toerisme Wormerland 2028 zorgt voor verbinding en samenhang. Het laat tevens zien bij wie welke taken en verantwoordelijkheden liggen.

1.3

Totstandkoming van de visie, koers en participatie

De Nota Recreatie & Toerisme Wormerland 2028 is mede ontstaan door het actief betrekken van meer dan 200 inwoners, ondernemers, belangengroepen en organisaties uit diverse sectoren uit de samenleving rond Wormerland. Voor het ophalen van informatie en input is mede gebruik gemaakt van de participatiesessies rondom de omgevingsvisie.

Ook is de gemeenteraad geconsulteerd en zijn bewoners tijdens de vergaderingen van de contactcommissies Jisp, Neck/Wijdewormer en Oostknollendam geïnformeerd en bevroegd. Daarbij

viel op hoe groot de betrokkenheid is. In bijlage 2 staat de stakeholdersanalyse, de diverse contactmomenten en de opgehaalde informatie.

Tevens is op basis van kansen, trends en ontwikkelingen in de vrijetijdssector en andere relevante sectoren een analyse opgesteld (zie ook bijlage 5). De verzamelde informatie is samengebracht en verwerkt in drie ontwikkelpijlers voor recreatie en toerisme, die na vaststelling van deze nota verder uitgewerkt worden.

1.4

Beleidsmatige context van de recreatieve en toeristische koers

Gemeente Wormerland heeft in het verleden verschillende visies en nota's opgesteld die (onder andere) richtinggevend zijn voor de recreatieve en toeristische ontwikkeling in Wormerland.

Ook moet rekening gehouden worden dat de geschetste mogelijkheden en toekomstige ontwikkelingen in Wormerland in overeenstemming zijn met het geldend provinciaal en landelijk beleid. In deze nota worden in de diverse hoofdstukken de meest relevante kaders weergegeven en toegepast. Voor een uitgebreidere beschrijving wordt verwezen naar bijlage 4. Daar worden ook de belangrijkste regionale en landelijke agenda's vermeld.

1.5

Samenwerking in de regio Zaanstreek-Waterland

Wormerland maakt deel uit van de regio Zaanstreek-Waterland. In ons dagelijks werk zoeken we de samenwerking op vele beleidsterreinen met deze regio. Veel ontwikkelingen overstijgen namelijk de eigen gemeentegrenzen, waardoor gezamenlijk optrekken belangrijk is. Ook op het gebied van recreatie en toerisme zijn we onderdeel van de regio Zaanstreek-Waterland én de Metropool Regio Amsterdam (MRA). In dat licht is het relevant thema's die daar spelen te verwerken in deze nota.

In de strategische agenda toerisme MRA 2025 is spreiding van toerisme vanuit Amsterdam naar de regio inmiddels de belangrijkste doelstelling. Met de inzet van diverse maatregelen wil de gemeente

Meelmolen De Koker is in 1866 herbouwd en regelmatig open voor bezoek.

Amsterdam de druk op haar centrum reguleren. Ook zoekt de gemeente Amsterdam recreatieve ruimte voor haar eigen inwoners. Een belangrijk spreidingsmiddel is marketing via het programma Amsterdam Bezoeken Holland Zien (ABHZ). Het ABHZ richt zich op de buitenlandse bezoeker in Amsterdam, die wordt verleid om de regio's buiten Amsterdam te bezoeken door interessante plekken, attracties en activiteiten te koppelen aan het merk Amsterdam. Voorbeelden zijn Amsterdam beach, Amsterdam castles of Amsterdam wetlands.

De regio's zijn ingedeeld in themagebieden. Wormerland vormt samen met Zaanstad en de regio Waterland 'Old Holland'. De bezoeker krijgt hier een beeld van Nederland uit vroegere tijden met symbolen als molens, klompen en kaas. Komende jaren wordt het 'Old-Holland' thema verbreed door ook aandacht te besteden aan landschap, cultuur en erfgoed.

1.6

Leeswijzer

In de volgende vier hoofdstukken wordt de lezer meegenomen in de visie, koers en ontwikkelpijlers op het gebied van recreatie en toerisme in Wormerland. Hoofdstuk 2 beschrijft de visie, ambities en de kernwaarden. Dit zijn de belangrijkste uitgangspunten waaraan het beleid aan moet gaan voldoen. In hoofdstuk 3 wordt de lezer meegenomen in de geschiedenis en karakter van de dorpen van Wormerland. Gezamenlijk vormt dat de identiteit van gemeente Wormerland. Deze identiteit staat centraal in het verder uitdragen van alle toekomstige ontwikkelingen. Hoofdstuk 4 geeft het recreatieve en toeristische aanbod in Wormerland weer. Ook is het bezoekerspotentieel beschreven en de keuze voor de doelgroepen: het bezoekersprofiel.

Tot slot zijn in hoofdstuk 5 drie vergezichten geformuleerd die als ontwikkelpijlers in de toekomst verder uitgewerkt moeten worden. Het laat zien in welke richting Wormerland zich wilt ontwikkelen om bezoekers te trekken en hen te stimuleren langer te verblijven.

© Ed Zijp

2

Visie, ambitie en kernwaarden Wormerland

Wormerland is de groene parel binnen de stedelijke omgeving van de Metropoolregio Amsterdam. Natuur als buffer tussen stedelijkheid en het drukke leven. Kwaliteiten als veilig wonen, schonelucht, water en natuur zorgen dat Wormerland een aantrekkelijke gemeente is om te wonen, te recreëren en te bezoeken. De aanwezigheid van het veenweidegebied Wormer- en Jisperveld, de dorpslinten, de droogmakerij en het cultuurhistorisch erfgoed maakt Wormerland uniek in de Zaanstreek en schetst de charme van deze streek.

2.1

Visie: ‘de groene parel in een stedelijke omgeving’

Het contrast tussen het verstilde natuurgebied en de pakhuizenwand aan de Zaanoever is kenmerkend en buitengewoon. De vele historische verhalen over deze streek zijn het waard om verteld te worden en te ervaren. Wormerland leent zich uitstekend om langzaam via het land of het water te worden verkend. Het DNA van de dorpen Wormer, Jisp, Wijdewormer (Neck), Oostknollendam en Spijkerboor zijn verschillend en dragen allemaal op hun ‘eigen wijze’ bij aan de identiteit van Wormerland. Het uitdragen van de identiteit krijgt betekenis voor inwoners en bezoekers en levert daarmee een bijdrage aan de maatschappelijke opgaven.

“Recreatie en toerisme bieden mooie kansen voor de economie en ondernemers in Wormerland.”

Rob Berkhout, portefeuillehouder Economie

Samenvattend is de visie: het verder ontwikkelen en versterken van de recreatieve en toeristische identiteit van Wormerland als groene parel in de stedelijke omgeving.

2.2

Ambitie: ‘verbinden van een divers landschap met de rijke cultuurhistorie’

Wormerland is trots op haar rijke historie en het diverse landschap. Het groen om ons heen is bijzonder en biedt rust in een hectische 24-uurs maatschappij. De recreatieve en toeristische ambities van gemeente Wormerland sluiten hierop aan. Het groene decor wordt opengesteld om fietsend, wandelend of varend te ontdekken en te ervaren. De bezoeker voelt zich welkom door een gastvrije ontvangst. Steeds meer mensen willen recreëren in Wormerland, verblijven lang(er) in het gebied en komen regelmatig terug. Voorzieningen die bijdragen aan deze ambities worden gericht ingezet op duurzaamheid, digitale mogelijkheden en slimme mobiliteiten.

De Zaanoever wordt ontwikkeld tot een uniek en zichtbaar gebied, waar diverse functies zoals wonen, werken en recreëren met elkaar samengaan. De Zaanoever vormt dé schakel tussen de traditionele groene weide en het wereldse van pakhuizen met diverse stedelijke functies.

Beschikbare kennis van het veenweidegebied en het cultuurhistorisch erfgoed wordt uitdragen onder de inwoners, bij de buurgemeenten en geïnteresseerde bezoekers uit binnen- en buitenland. De dorpen blijven landelijk, levendig en vitaal, profiterend van de kansen die bezoekers meebrengen. De balans tussen inwoners, bedrijven en bezoekers is essentieel. Nieuwe ontwikkelingen worden integraal aangepakt, zowel binnen de gemeente als in samenwerking met de regio, om meer werkgelegenheid te bieden.

Samenvattend zijn de ambities voor recreatie en toerisme:

- Openstellen van het groen
- Uitdragen van de rijke historie
- Bewaken van de goede balans tussen de leefbaarheid voor inwoners en de levendigheid die bezoekers meenemen
- Integraal aanpakken van nieuwe ontwikkelingen (samenwerken binnen regio Zaanstreek-Waterland)
- Stimuleren van economische initiatieven en werkgelegenheid

Doel van deze ambities is om jaarlijks meer bezoekers te ontvangen die langer verblijven en regelmatig terugkeren.

2.3

Kernwaarden: de Zaan, divers landschap en rijke cultuurhistorie

In deze paragraaf beschrijven we de kernwaarden van Wormerland. Kernwaarden zijn kwalificaties die de identiteit en de kracht van Wormerland en de bewoners aangeven. Het totaalbeeld van de kernwaarden geeft een waardevol inzicht in de authenticiteit, unieke en onderscheidende eigenschappen

van Wormerland en vormen samen de identiteit van Wormerland.

Het veenweidegebied is ruim 10.000 jaar geleden ontstaan en vanaf de 11e eeuw ontgonnen. De (lint)dorpen zijn in die tijd gebouwd, de voormalige meren als Wijde Wormer, Enge Wormer en Schaalsmeer zijn later in de 17e eeuw drooggelegd. De dorpen hebben een sterk verschillend karakter. De rijke geschiedenis kenmerkt zich door rivier De Zaan, het cultuurlandschap, het veenweidegebied, de droogmakerijen, de lintdorpen en de molens. De industrialisatie die de Zaanstreek in de 19^e en 20^e eeuw in haar greep kreeg, strekte zich uit over het aan de Zaan gelegen Wormer. De overige plaatsen hebben hun landelijke karakter weten te behouden.

Het huidige Wormer- en Jisperveld is een uniek brakwater veengebied. Het herinnert ons aan hoe de streek er tijdens de ontginning kan hebben uitgezien. De bijzondere waarde van het veenweidegebied komt tot uitdrukking in de aanwijzing tot Natura 2000 gebied, waar veel weidevogels hun leefgebied hebben. Het biedt een rijkdom aan ruimte, vergezichten, flora en fauna. Een fantastisch gebied om rust, ontspanning en plezier te ervaren als tegenhanger van de voortdurende hectische 24-uurs economie.

Het cultuurhistorisch landschap is karakteriserend voor de Zaanstreek; de pakhuizen (de Zaanwand), de monumentale gebouwen, de wegsloot in Jisp, de twee molens en de aanwezigheid van cacao- en rijstindustrie. Wormerland is trots op haar geschiedenis en verhalen. Ze zijn het waard om verteld en beleefd te worden.

Resumerend zijn de kernwaarden van Wormerland:

- De Zaan en de Zaanoever
- Het diverse landschap
- Het cultuurhistorisch erfgoed

© Ed Zijp

3

Geschiedenis en karakter van Wormerland

Wormerland is bijzonder door de rust en de schoonheid van het landschap nabij de stedelijke omgeving van Purmerend, Zaans-tad en Amsterdam. Er wonen iets meer dan 16.000 mensen in de gemeente Wormerland (2019), waarvan Wormer qua inwonertal het grootst is. De komende jaren groeit het inwoneraantal met 10%, door uitbreiding van het aantal woningen. Dit hoofdstuk beschrijft de dorpen van Wormerland: Wormer, Jisp, Wijdewormer/Neck, Oostknollendam en Spijkerboor. Het geeft inzicht in de specifieke kracht van de dorpen dat in de verdere uitwerking gebruikt wordt om bezoekers te trekken.

3.1

Wormer: bedrijvigheid aan de Zaan

Wormer was ooit een veeneiland tussen de meren. Rijke kooplieden uit Amsterdam hebben het gebied drooggelegd en langs de Dorpsstraat en het Oosteinde vestigden mensen zich om het land te bewerken. Het dorpslint Wormer vindt hier zijn oorsprong. De ringdijk en de droogleggingen maakten de bouw van de Bartelsluis en de Poelsluis noodzakelijk. In de laatste 150 jaar is het agrarische gebied getransformeerd tot een natuurgebied: een oer-Hollands landschap dat bestaat uit plassen, afgewisseld met bloemrijke veenweides, wuivende rietkragen en moerasbosjes.

Molens en scheepsbeschuit

In de middeleeuwen ontwikkelde Wormer zich tot een belangrijke handelsplaats in de regio. Rond 1620 waren er 150 beschuitbakkerijen in bedrijf. De Gouden Eeuw bracht Wormer veel welvaart. Vele tonnen scheepsbeschuiten werden gebakken en verkocht, wat ook leidde tot de bloei van andere industrieën. In de glorie tijd stonden in Wormer 66 olie-, pel-, houtzaag-, meel- en papiermolens, waarvan alleen molen de Koker en de Neckermolen nog bestaan. Met de herbouw van de Beschuits-toren in 2018 heeft Wormerland een beeldbepalend

gebouw gekregen. De oude toren had ooit een bijzondere functie: door het luiden van de klok wisten de beschuitbakkers dat hun ovens moesten worden gedooft of aangestoken. De herbouwde toren toont de geschiedenis van de beschuitbakkers. Het past bij onze plannen en ideeën, waarin de eigen trots en identiteit in het verleden wordt gezocht.

De Beschuitstoren in Wormer

Kaart van gemeente Wormerland

De Zaanoever: meanderende rivier De Zaan met pakhuizen en industrie

De oevers van de Zaan verbinden het landschap en de stedelijke omgeving. Rond het begin van de 19e eeuw werden de vele molens langs de Zaan vervangen door industrie. Van wind naar stoom en van hout naar steen en beton. De Zaan was en is nog steeds essentieel voor de aanvoer van grondstoffen en de afvoer van eindproducten. De bewerkte grondstoffen gaan de hele wereld over. De industrie aan de Zaan ontwikkelt zich al eeuwen en blijft innoveren en inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen op nationaal en internationaal niveau.

De overgebleven en herbouwde pakhuizen (de Zaanwand) met namen als Batavia, Java of Bassein, verwijzen naar die bloeiende tijd. De veerboten zijn vervangen door bruggen en de verbinding achter de Bartelsluis met De Poel is nagenoeg verdwenen, maar voor de rest is de infrastructuur ongewijzigd gebleven. Stapsgewijs zal de gemeente de komende twintig jaar vorm geven aan de realisatie van de ontwikkelvisie Zaanoever. Drie sleutelgebieden langs de Zaan staan centraal: Recreatieve Rust, Zaanse Zaken en Wormers Welkom.

3.2

Jisp: ooit bijna hoofdstad van Nederland

Jisp was rond 1200 al een vrij welvarend dorp. Het heeft destijds op de nominatie gestaan de hoofdstad van Nederland te worden. Het ligt bijna centraal in Noord-Holland en economisch gezien was dit gunstig. Van Amsterdam was nog geen sprake, dat kwam pas rond 1200 opzetten. Jisp is een lintdorp dat meelifte op de welvarendheid van Wormer. Het dorp heeft een rijke historie door bijna twee eeuwen walvisvaart. Het bouwen van walvisschepen en de producten van de walvisvangst, zoals traan en baleinen zorgden voor werkgelegenheid. In de grond en sloten liggen nog altijd veel resten van de walvisvaart verborgen.

Het oude Raadhuis uit 1650 is bewaard gebleven en is een populaire trouwlocatie. Op zolder van het Raadhuis is een minimuseum gevestigd. Het museum is enkele keren per jaar geopend, bijvoorbeeld met de Open Monumentendagen. De pittoreske sfeer van weleer komt naar voren in de wegsloot, de kerk en het raadhuis én de vele monumentale panden en boerderijen.

3.3

Wijdewormer/Neck: van zoetwatermeer tot polder

In 1626 werd het zoetwatermeer de Wijde Wormer drooggelegd. Bewoners vestigden zich verspreid over de polder. Alleen in het noordoosten ontstond het buurtschap Neck. Later werd ook de Enge Wormer drooggelegd. De boeren hebben momenteel te maken met een scala aan uitdagingen die een goed economisch perspectief bedreigen: bodemdaling, CO₂-uitstoot en strenge maatregelen rondom de uitstoot van stikstof. De agrarische ondernemers in de Enge Wormer zijn vooruitlopend op de omgevingsvisie zich aan het oriënteren op aanvullende verdienmogelijkheden. Ze doen dat onder de noemer van Proeftuin Enge Wormer. Dit geldt ook voor De Zaanse Golfclub (18-holes golfbaan) en voor het terrein van Manege Kalverhoek, waar een hotelontwikkeling is gewenst. Voor het gebied “Kom A7” worden door gemeenten Purmerend, Beemster en Wormerland recreatieve ontwikkelplannen uitgewerkt.

3.4

Oostknollendam: voormalig vissersdorp aan de Zaan

Het lintdorp Oostknollendam ligt langs rivier ‘De Zaan’. De visserij van vroegere tijden heeft ervoor gezorgd dat de gemeenschap nog steeds hecht is. De historie is terug te vinden in oude pakhuizen, boerderijen en Zaanse huizen. Tevens huisvest het dorp één van de twee particuliere begraafplaatsen van Europa. Met een pont kunnen fietsers en wandelaars De Zaan oversteken naar West-Knollendam.

3.5

Spijkerboor: buurtschap van kanaalgravers

In 1820 werd gestart met het graven van het Noordhollandsch Kanaal, dat Amsterdam met Den Helder verbindt. Sommige Duitse mannen die werkten aan het kanaal vestigden zich in Spijkerboor, omdat hun vrouwen niet langer wilden meeverhuizen en op deze plek wilden blijven. Achternamen als Frank, Edel en Heide verwijzen nog naar die tijd. In het

voormalige polderhuis is een restaurant gevestigd. De pontverbinding ‘Jan Hop’ zorgt voor een goede fiets- en wandelverbinding met Alkmaar/Graff, Beemster en het grootste fort van de Stelling van Amsterdam verborgen: Fort Spijkerboor. De Jispersluis verbindt het Noordhollandsch Kanaal met het lager gelegen Wormer- en Jisperveld.

“Steeds meer mensen realiseren zich hoe mooi de Zaanstreek is.”

Jeroen Schalkwijk, portefeuillehouder Recreatie en Toerisme

3.5

Conclusie geschiedenis en karakter van Wormerland

De geschiedenis van de dorpen van Wormerland: Wormer, Jisp, Wijdewormer/Neck, Oostknollendam en Spijkerboor is rijk en bijzonder. De verhalen over beschuiten, walvisvaart, de industriecultuur en het Noordhollandsch Kanaal zijn het waard om verteld en ervaren te worden. Het geeft inzicht in het karakter van de dorpen. In hoofdstuk 5 zal deze achtergrond worden meegenomen in de beschrijving van de vergezichten en ontwikkelpijlers.

De indrukwekkende Zaanwand: industrieel erfgoed aan de Zaan

© Ed Zijp

4

Aanbod en vraag in Wormerland

In dit hoofdstuk wordt het huidige recreatieve en toeristische aanbod in Wormerland geschetst en het vraagpotentieel beschreven. Wormerland kiest bewust voor het aantrekken van doelgroepen die passen bij de kernwaarden. In het bezoekersprofiel is te lezen op welke bezoekers Wormerland zich gaat richten.

4.1

Parels van Wormerland: beeldbepalende iconen

Wormerland heeft veel potentie waardoor het gebied de moeite waard is om te bezoeken.

De parels die op de kaart gezet worden zijn:

- De Zaan en het historisch erfgoed: de pakhuizen aan de Zaanoever
- Het uitgestrekte veenweidegebied: het Wormer- en Jisperveld

Bezienswaardigheden

Daarnaast zijn onderstaande bezienswaardigheden en voorzieningen interessant voor bezoekers:

- De Beschuitstoren
- De Bartelsluis
- De droogmakerijen
- Molen de Koker en de Neckermolen
- De Poelboerderij, met de excursies, waterspeelplaats en De Trickel
- De particuliere begraafplaats Oostknollendam
- Raadhuis Jisp, de kerk in Jisp en de wegsloot
- De kerken en De Vermaning in Wormer

4.2

Werkgelegenheid in de recreatieve-toeristische sector

De werkgelegenheid in de toeristische sector in Zaanstreek-Waterland is 3,9% en is daarmee gemiddeld vertegenwoordigd. In totaal levert de

recreatieve en toeristische sector ruim 4.800 banen op in Zaanstreek-Waterland. In bijlage 3 staat een overzicht van het aantal banen in de sector Recreatie en Toerisme in de regio Zaanstreek-Waterland.

4.3

Horeca-aanbod in Wormerland

Het horeca-aanbod in Wormerland bestaat uit hotels, Bed & Breakfast-accommodaties, campings, restaurant en overige horeca zoals cafés en een theetuin. Het totale horeca-aanbod in Wormerland per eind 2019 is in onderstaand overzicht weergegeven:

	Wormer	Jisp	Wijdewormer/Neck	Oost-Knollendam	Spijkerboor	Totaal
Hotel	2					2
B&B	1	2	2	1	1	7
Camping	2					2
Camperplaats	1					1
Groepsverblijf			1		1	2
Rustpunt	1			1	1	3
Restaurant	7	1	4		1	13
Café/dorpshuis	3	1	1	1	1	7
Cafetaria	4		1			5

Bron: Gemeentegids Wormerland 2019 en internet

Verblijfsaccommodaties

Wormerland heeft momenteel twee hotels, waarvan één wordt omgevormd tot verblijf voor arbeidsmigranten. Er worden enkele kleinschalige hotelinitiatieven ontwikkeld. Tevens zijn er eind 2019 zeven B&B's met in totaal 15 kamers en circa 15 accommodaties die via Airbnb worden aangeboden. Het aanbod kamers dat via flexibele vakantieverhuur wordt aangeboden groeit echter snel. Momenteel is het nog onduidelijk hoe de individuele vergunningverlening van de flexibele vakantieverhuur is geregeld.

De twee campings hebben in totaal circa 25 kampeerplaatsen. Eén camping heeft ook vijf camperplekken. Verder zijn er twee landelijk gelegen groepsaccommodaties die plaats bieden aan 12 en 14 personen. Op drie recreatieparken in de gemeente worden de huisjes permanent bewoond, waardoor ze op dit moment niet beschikbaar zijn voor toeristische verhuur. In bijlage 3 staat een overzicht van het aantal banen in de logiesverstrekking in regio Zaanstreek-Waterland. Wormerland blijft daarin achter ten opzichte van de andere gemeenten uit deze regio.

Restaurants en overige horeca

Het horeca-aanbod met restaurants, cafés en diverse lunchrooms in Wormer is redelijk. Enkele locaties zijn aantrekkelijk voor bezoekers. In Jisp, Wijdewormer (Neck) en Spijkerboor zijn al jaren restaurants gevestigd in mooie authentieke panden, die langs doorgaande fiets- en wandelroutes staan. Het Italiaanse restaurant in Neck heeft een bovenregionale aantrekkingskracht.

“Onze B&B in het oude pakhuis Riga aan de Zaan gaat nog meer tot z'n recht komen als de Zaanoever aantrekkelijker wordt gemaakt met de aanleg van een Zaanboulevard.”

Margreet Barreveld en Ronald Stam, B&B Saenliefde

4.4

Waterrecreatie

Ondanks het vele water in Wormerland zijn er geen openbare havens. Aan de Zaan zijn enkele aanlegsteigers, waar maximaal 3 dagen aangemeerd mag worden. In het Wormer- en Jisperveld zijn vijf openbare eilanden voor dagrecreatie met aanlegsteiger(s) en bankjes, die niet allemaal meer in goede staat zijn. Op drie locaties zijn kano's, roeiboten en/of fluisterbootjes te huur. Uniek is het kanorouten netwerk met knooppunten in het Wormer- en Jisperveld, waarmee men de eigen vaarroute en -afstand kan bepalen. Er is ook een knooppuntenroute voor sloepen.

Motorboten van inwoners uit Wormerland hebben een registratienummer nodig, die voor € 5,- bij de gemeente Wormerland te koop is. Eind 2019 zijn er 550 registraties. Op het water van het Wormer- en Jisperveld mag maximaal 6 km per uur gevaren worden. De Poel- en Jispersluis zorgen voor een goede vaarverbinding van het Wormer- en Jisperveld met De Zaan en het Noordhollandsch Kanaal. Riviercruises hebben de streek inmiddels ook ontdekt. Regelmatig meert een cruiseschip aan in Wormer om passagiers uit te laten stappen voor een fiets- of wandeltocht. Door de all-inclusive arrangementen zijn de bestedingen van deze doelgroep laag.

4.5

Fiets & wandelvoorzieningen

Wormerland is goed te verkennen en te beleven met de fiets. Er lopen meerdere knooppuntenroutes door de diverse dorpen. Welke route er ook gefietst wordt, het weidse en diverse landschap is altijd te

zien en te ervaren. Er zijn diverse apps en websites, zoals: fietsnetwerk.nl, route.nl, routeyou.com of anwb.nl om routes te plannen. De fietsroutes lopen voornamelijk via de openbare weg wat door het auto- en vrachtverkeer niet altijd veilig is. In Wormerland zijn nog geen openbare oplaadstations voor e-bikes.

De meest relevante fiets- en wandelroutes zijn:

- ANWB-routes
- Knooppunten fietsroute
- Wandelnetwerk Noord-Holland
- Natuurmonumenten: wandelen om het Wormer- en Jisperveld
- Trekvogelpad en Noordhollandpad, die beiden door Spijkerboor, Oostknollendam, Wormer, Engewormer en de Wijdewormer gaan
- Wandelroute Schaalsmeerpolder
- Zwetpad, Kerkepad en het Laarzenpad (deze laatste is beperkt open)

In Jisp, Neck en Oostknollendam zijn niet gemarkeerde wandelroutes die deels door het weiland lopen.

4.5

Natuur, cultuur en evenementen

Een groot gedeelte van het Wormer- en Jisperveld is in eigendom van Natuurmonumenten. Tevens bezitten vele particulieren en de gemeente stukjes land. Sinds 25 jaar is aan de rand van het Wormer- en Jisperveld bezoekerscentrum De Poelboerderij gevestigd, dat door vele vrijwilligers wordt gerund. De Poelboerderij organiseert regelmatig vaarexcursies door het veenweidegebied met een elektrische boerenplat. De boerderij zelf biedt ruimte aan natuureducatie, horeca en een winkel. Buiten is een avontuurlijke waterspeelplaats voor kinderen en veenweidepark De Trickel met een voggelijkhut, trekpontje, uitkijktoren en wandelpad.

Wormerland heeft een rijk verenigingsleven in sport, cultuur en historie. Vrijwilligers organiseren regelmatig culturele en sportieve activiteiten en evenementen, zoals Open Monumentendagen, Door 't lint festival, Veldexpo in de Schaalsmeerpolder en het

iFikz-festival. Het evenemententerrein in Wormer wordt gebruikt voor circa 10-15 evenementen, zoals beachkorf-/voet-/volleybal, Wormer Live, het circus en de kermis. De evenementen worden bezocht door de eigen inwoners, maar zijn zeker ook interessant voor bezoekers uit de regio.

Andere recreatieve voorzieningen zijn:

- Zwembad Het Zwet
- Sport- en tennisaccommodaties (binnen en buiten)
- Zwemgedeelte Jisp (en speeltuin)
- Kinderboerderij 't Weidje
- De ijsbaan in Wormer

4.6

Bereikbaarheid en winkelvoorzieningen van Wormerland

Wormer(land) is bereikbaar via het NS-station Wormerveer. De trein tussen Amsterdam en Uitgeest rijdt op werkdagen vier keer per uur, buiten de spits en in het weekend elk half uur. Vanaf het NS-station is het tien minuten lopen naar Wormer. Op het station zijn geen OV-fietsen beschikbaar. Wel zijn er fietsen te huur tegenover het station bij de fietswinkel. De Zaanbrug is dan de logische verbinding tussen Wormerveer en Wormer. Er lopen vier busverbindingen langs of door Wormerland. De kleinere kernen zijn minder goed te bereiken per bus.

Vaarexcursie in fluisterboot van de Poelboerderij.

De winkels van Wormerland bevinden zich in het centrum van Wormer, langs de Dorpsstraat en rondom winkelcentrum Plaszoom. Men kan hier voornamelijk terecht voor de dagelijkse boodschappen. De detailhandel heeft het moeilijk door de komst van online winkels. Op de vrijdagmarkt staan ongeveer 15 marktcramen, waar veel inwoners uit de hele gemeente Wormerland op afkomen.

4.7

Bezoekerspotentieel

Er is weinig relevante marktinformatie over Wormerland beschikbaar. Op basis van de toeristenbelasting zijn wel het aantal hotelovernachtingen bekend:

- 2017 5.903 overnachtingen
- 2018 6.496 overnachtingen

De toeristenbelasting is momenteel €1,55 per persoon per nacht. In vergelijking met de regio is het aantal overnachtingen in Wormerland gering. Er is dus ruimte voor groei in verblijfsaccommodaties, met name in het kwalitatieve middensegment: accommodaties met een eigen karakter, op een mooie locatie in het polderlandschap of in een historisch centrum.

Peddelen op de Poel, soms rustig aan, soms om het hardst.

Cijfers van lokale recreatieve organisaties:

- Ca 3.000 verhuringen per jaar bij de kanoverhuur, vooral aan bedrijven, scholen en voor familie-uitjes. Individueel verhuur is beperkt
- Ca. 14.000 bezoekers bij de Poelboerderij
- Ca. 10.000 plezierboten over de Zaan per jaar (gem. 20.000 personen)

Verder onderzoek onder recreatieve toeristische aanbieders, bijvoorbeeld naar aantallen bezoekers, type bezoekers, klantreizen en bestedingen is wenselijk om goed in te kunnen spelen op specifieke wensen en behoeften. Ook zullen de vakantieverhuur-ontwikkelingen vragen om onderzoek.

4.8

Bezoekersprofiel; regiorecreatie, dagjesmensen, individuele reizigers

Wormerland wordt door inwoners uit de MRA-regio gezien als de meest geschikte gemeente (binnen de MRA) om te recreëren. Dit blijkt uit onderzoek van gemeente Zaanstad (2018) onder inwoners van Zaanstreek, Amsterdam en overige MRA-gemeenten. Ook blijkt uit datzelfde onderzoek dat er recreatiemogelijkheden zijn in het landelijk gebied van de Zaanstreek, wat ook betrekking heeft op Wormerland.

De regio Zaanstreek-Waterland richt zich primair op de eigen inwoners en de binnenlandse bezoekers. De regio is heel aantrekkelijk voor mensen die interesse hebben in het landschap en de cultuurhistorie. Mensen van middelbare leeftijd hebben een relatief hoog bestedingsniveau en zijn daardoor een interessante doelgroep. Het aandeel buitenlandse bezoekers in de regio is groot en neemt toe. Vooral de bekende hotspots zijn ongekend populair. De MRA is bezig met de herpositionering van de regio, wat de aantrekkingskracht van de regio rondom Amsterdam moet vergroten en wat leidt tot een betere toeristische spreiding over de hele regio Zaanstreek-Waterland.

Boerenleven in de polder, Oostknollendam

Bezoekers

De doelgroepen moeten op verschillende manieren worden bereikt. Hierbij wordt gebruik gemaakt van trekpleisters de Zaanse Schans en Amsterdam. Wormerland richt zich op de kwaliteitsbezoeker en de individueel reizende bezoeker die tijd wil maken om het Hollandse landschap en cultuurgeschiedenis te ontdekken.

Wormerland gaat zich richten op onderstaande doelgroepen om recreatie en toerisme te stimuleren:

- Inwoners uit de eigen gemeente en de regio Zaanstreek-Waterland die willen recreëren
- Individueel reizende bezoekers vanuit de hotspots Zaanse Schans en Amsterdam
- De vaartoerist
- Verblijfsstoeristen in de bredere regio

Extra aandacht zal besteed worden aan Nederlandse dagjesmensen die willen fietsen, varen en wandelen en aan liefhebbers van cultuurhistorie. Dit zijn doelgroepen waaraan Wormerland iets te bieden heeft. Aan de riviercruisevaart bieden we voorzieningen, zoals aanlegsteigers die ook voor mindervaliden toegankelijk zijn.

4.9

Conclusie: beperkt recreatief aanbod en kansrijke doelgroepen

In Wormerland is het aanbod in recreatie en toerisme nog beperkt. Bezoekers kunnen vooral wandelend, fietsend of varend genieten van het landschap. Het potentieel aan bezoekers is aantrekkelijk. De markt voor recreatie en toerisme biedt kansen voor Wormerland om hierop in te spelen. In het volgende hoofdstuk wordt beschreven op welke wijze nieuwe ontwikkelingen vormgegeven kunnen worden.

5

Recreatieve en toeristische koers naar 2028

In dit hoofdstuk worden drie vergezichten beschreven die richting geven aan de recreatieve en toeristische koers van Wormerland: de ontwikkelpijlers. Dit wordt de focus voor de komende acht jaar. Het geeft een beeld van het toekomstig Wormerland.

Het toekomstperspectief is gebaseerd op een analyse van de meest relevante sterke punten van Wormerland en de belangrijkste kansen en ontwikkelingen op het gebied van recreatie en toerisme in 2020. Deze analyse staat vermeld in bijlage 5.

De drie ontwikkelpijlers zijn:

1. **Beleef het landschap Wormerland**
2. **Geniet op het water van de Zaan en het Wormer- en Jisperveld**
3. **Ontdek de Zaanoevers; bruisend en levendig**

Onderstaand volgt een vergezicht per ontwikkelpijler (totaal drie paragrafen). De onderdelen uit dit toekomstperspectief moeten ontwikkeld worden. Voor het formuleren van de recreatieve en toeristische koers is mede gebruik gemaakt van de opgehaalde feiten en verhalen die beschreven staan in 'Het verhaal van de plek Wormerland' (The Missing Link in opdracht van gemeente Wormerland, 2018).

In paragraaf 5.4 worden de plannen voor marketing en promotie van Wormerland beschreven. Deze plannen zijn ondersteunend aan de ambities, die in de nota Recreatie & Toerisme Wormerland 2028 worden genoemd.

1

5.1

Ontwikkelpijler 'Beleef het landschap Wormerland'

Gemeente Wormerland heeft een bijzonder landschap, divers en afwisselend door het veenweidegebied met water en vele eilandjes, de eeuwen terug drooggelegde meren en de bijzondere lintdorpen. Overal zijn weidevogels te spotten door de vele doorkijkjes, uitzichtpunten en rustplekken. Wormerland is zuinig op deze groene parel, die op een duurzame, verantwoorde en gastvrije wijze nog meer wordt opengesteld voor bezoekers.

Fietsen en wandelen

Recreëren rond en door dit landschap wordt gestimuleerd voor fietsers en wandelaars. Met een e-bike kunnen langere afstanden worden afgelegd. Aparte fietspaden en veilige fietsroutes zijn belangrijk, knelpunten en verbindingen met omliggende buurgemeenten zullen aangepakt en verbeterd moeten worden. In elk dorp is een oplaadstation voor e-bikes wenselijk.

Tijdens de participatiebijeenkomsten gaven inwoners aan ommetjes en wandelpaden belangrijk te vinden die de bestaande paden met elkaar verbinden. Het toegankelijk maken van het wandelpad

door Oostknollendam is een voorbeeld van een dergelijke route. Ook zijn in alle dorpen specifieke paden en veldjes voor het uitlaten van de hond gewenst. Initiatieven die bijdragen aan het beleven van het landschap worden gestimuleerd. Denk daarbij aan een pluktuin, blotevoeten-pad of educatiecentrum.

Bereikbaarheid in en om Wormerland

Bezoekers worden gestimuleerd om met het openbaar vervoer te komen en vervolgens op een huur- of deelfiets het landschap te ontdekken. Om de bezoeker goed te informeren kan bijvoorbeeld bij het NS-station Wormerveer en andere opstapplaatsen een informatiezuil staan om de bezoeker te inspireren, te informeren en de weg te wijzen. Aanvullend is dan voor onderweg via een routeapp informatie beschikbaar, inclusief bijzondere verhalen uit de geschiedenis en van de omgeving, waar de bezoeker enthousiast van wordt.

Bezoekers van de Zaanse Schans worden gestimuleerd om per (huur)fiets de omgeving van Wormerland te bezoeken. Daarvoor wordt momenteel een fysieke kaart met kortere fietsroutes (5-15 km) nog gemist. Bij de zuidelijke entree van Wormer is het contrast tussen de laag liggende polder Enge-

wormer en de hoger gelegen rivier de Zaan goed te zien. De Bartelsluisbuurt kan voor een warm welkom zorgen. De plannen voor het herstel van de Bartelsluis zijn kansrijk en actueel. Verder kan de buurt verrijkt worden met vormen van horeca, educatie en een tentoonstelling. Vanuit de Zaanse Schans vaart de Zaanferry, die een op- en afstapplaats heeft voor Grand Café Batavia 1884. Het is zinvol om bezoekers van deze rondvaartboot beter in en buiten de ferry te informeren over de Zaanoever en ze vervolgens aan te moedigen uit te stappen om de pakhuisen en de Zaanoever van dichtbij te bewonderen.

Cultuurgeschiedenis

Het is de bedoeling om de rijke cultuurgeschiedenis van Wormerland te zien, te lezen en (digitaal) te ervaren. Een route als 'Vroeger en nu' kan hiervoor geschikt zijn. De verhalen over de beschuitbakkerijen, de walvisvaart, de droogmakerijen en het graven van het Noordhollandsch Kanaal worden dan opgenomen in fiets- en wandelroutes, die digitaal en via QR-codes beschikbaar worden gesteld. Op een aantal centrale plekken is fysieke informatie noodzakelijk.

Aanbieders van verblijfsaccommodaties zijn onderdeel van de verhalen en creëren bijzondere locaties en/of vormen om te overnachten. Kleinschaligheid, onderscheidend vermogen en kwalitatief zijn belangrijke uitgangspunten. Hoe geweldig zal het zijn om vanuit een luxe boomhut uit te kijken over het weidse landschap en wakker te worden met een prachtige zonsopkomst?

Samenvattend staan hieronder de belangrijkste landschappelijke en cultuurhistorische ontwikkelpunten. Het zijn allemaal interessante voorbeelden die later in het uitvoeringsprogramma verder uitgewerkt kunnen worden:

Routeontwikkeling:

- Ontwikkelen van een "Vroeger en nu" wandel/ fietsroute van alle dorpen in Wormerland, ondersteund door verhalen over beschuit, walvis, droogmakerij en het graven van het Noordhollandsch kanaal. Met QR-codes en podcasts

---

"Natuur beleven is soms zwaar of loutert - een gedicht of beeld in die natuur ontmoert." Joke Konijn, van Veldwerk Expo

---

zijn ingesproken verhalen over de cultuurhistorie en het landschap te horen en te lezen. Aanvullend worden op centrale plekken informatieborden geplaatst. (Zie voorbeeld Loenen aan de Vecht)

- Wandelpad die de zes dorpen verbindt en ook afzonderlijk te lopen zijn
- Eén keer per jaar wordt net na het broedseizoen een tijdelijke wandelroute door het Wormer- en Jisperveld gecreëerd
- Fietsroute 'rondje Wormerland' vanaf de Zaanse Schans
- Aansluiten bij nieuwe routes in Zaanstreek-Waterland rondom kunst, cultuur en landschap

Voorzieningen:

- Restauratie Bartelsluis
- Digitale routeinformatie ondersteund door heldere bewegwijzering en waar nodig fysieke informatieborden
- Faciliteren en beheren van openbare voorzieningen als bankjes, wifi, wc, afvalbakken, uitkijkpunten, picknick- en schuilplekken en oplaadstations voor e-bikes
- Kleinschalige overnachtingsplekken voor campers
- Verhuur/leenfietsen op diverse opstapplaatsen bij OV

Aanbodontwikkeling:

- Evenementen, activiteiten en arrangementontwikkeling gericht op land/ water / actief / erfgoed. Dit kan bijvoorbeeld een georganiseerde walvisvaartrondwandeling, een beschuitbakkers-evenement, een prutrace of een pluktuin zijn
- Sterkere verbinding maken met bestaande evenementen als de Open Monumentendagen of de Ronde van Noord-Holland
- Ervaringstunnel in bijvoorbeeld de Wijdewormer: hoe is het is om 5 meter onder water te zijn. Als onderdeel van bestaand fietspad/route.
- Belevingscentrum over de droogmakerij
- Stimulering van agrotourisme

2

5.2

Ontwikkelpijler 'Geniet op het water van de Zaan en het Wormer- en Jisperveld'

Dit vergezicht schetst de mogelijke ontwikkelingen voor waterrecreatie op de Zaan en rondom het Wormer- en Jisperveld.

De regio Zaanstreek-Waterland is een aantrekkelijk vaargebied voor de kleine waterrecreatie, met de ringvaarten om de polders en de fijnmazige waterstructuren in de natuurgebieden. Tijdens het waterseizoen varen wel 10.000 boten door de Zaan. Onderstaand worden de ontwikkelmogelijkheden hiervoor geschetst.

Verbinding van de Zaan met het Wormer- en Jisperveld

De potentie van de Zaan kan beter benut worden en de doorkijkjes tussen de Zaan en De Poel verbeterd worden door uitzichtpunten, bankjes, groen en bestrating. Vanaf de Zaan worden waterrecreanten verleid om het Wormer- en Jisperveld in te trekken. Te denken valt aan informatieborden bij de sluisen. In het Wormer- en Jisperveld zijn vijf openbare eilanden waar aangelegd en gerecreëerd mag worden. Kort verblijf op deze eilanden wordt gestimu-

leerd, door ze beter herkenbaar en onderscheidend te maken van de private eilanden met bijvoorbeeld goede picknickbanken en afvalbakken, een speel- of recreatieveldje en aanlegsteigers. Digitale en fysieke middelen zijn hiervoor heel geschikt. Er wordt ook aandacht besteed aan de beleving van waterrecreatie vanaf de wal door wandelroutes en de pontjesroute voor fietsers. In Wormerland zijn 550 geregistreerde motorboten waarvan vele ongebruikt langs de kant liggen. Onderzocht wordt of deze boten beschikbaar gesteld kunnen worden voor flexibele verhuur. Stille en duurzame waterrecreatie wordt aangemoedigd met een bewustwording campagne als voorbeeld.

Regionale aquapunctuur

In aansluiting op de 'provinciale visie waterrecreatie' is verbetering van de waterverbindingen met de omliggende regio's nodig. De oversteek van de pleziervaart over het drukke Noordzeekanaal is namelijk een aantrekkelijke verbinding met Zaanstreek, Waterland, Amsterdam en Haarlem. Ook het sloepennetwerk in Laag Holland kan geoptimaliseerd worden door onder andere duidelijke bewegwijzering van het knooppunten-netwerk, afspraken

over het beheer en bediening van bijvoorbeeld de Engewormerbrug en aanleg van elektrische oplaadpunten.

Verblijf aan de kade van de Zaan

De veranderende vraag van de waterrecreant creëert goede kansen voor (nieuwe) ondernemers langs de Zaan, het Wormer- en Jisperveld en het Noordhollandsch Kanaal. De kades aan de Veerdijk zullen aantrekkelijk gemaakt moeten worden om aan te meren en zo langer te verblijven.

“Hoe mooi zou het zijn als je met je bootje kunt aanmeren aan de Zaanoever en zo een bruisend terras op stapt?”

Harold Halewijn, portefeuillehouder Zaanoever

Mensen vinden daarna goed hun weg door kwalitatief goede steigers en aanlegplaatsen, heldere informatie en bewegwijzering. Voor mindervaliden is de bereikbaarheid dan goed door een hellingbaan of lift. Andere aantrekkelijke ontwikkelingen kan men denken aan een vlonderterras in de Zaan zijn met een mooi uitzicht op de pakhuizen aan de Veerdijk. Of aan een veld of vlonder langs de Zaan waar jongeren kunnen chillen en elkaar ontmoeten, met openbare wifi en een veilige plek voor een duik in de Zaan.

Rondom de Poel

Met het ontwikkelen van een kleinschalige haven(s) aan de Noordzijde van de Veerdijk kunnen waterrecreanten aangetrokken worden. Door de combinatie van jachthaven(s) en verblijfsaccommodaties wordt een uitvalsbasis gecreëerd voor bezoekers die de regio tot aan Amsterdam willen verkennen. Ondernemers en natuur/cultuurorganisaties worden gestimuleerd samen te werken en producten te ontwikkelen.

Het gebied bij de Poel biedt allerlei kansen voor nieuwe ontwikkelingen, die uiteraard wel passend moeten zijn in het provinciaal beleid. Te denken valt aan nieuwe recreatieve functies met een avonturen-

speeltuin of wellness-faciliteiten. Ook zal hier kleinschalige verblijfsaccommodaties interessant zijn om te onderzoeken. Samengevat kunnen de volgende ideeën rondom de ontwikkelpijler ‘geniet op de Zaan en het Wormer- en Jisperveld’, verder uitgewerkt worden:

Faciliteiten:

- Verbeteren en verruimen van aanlegsteigers en tijdelijke verblijfsvoorzieningen langs de Zaan
- Beleven van het industrieel en cultureel erfgoed vanaf het water
- Versterken van bestaande en ruimte bieden aan nieuwe recreatieve functies
- Verhuur van fluisterboten om ook het gebied via het water te verkennen.

Aquapunctuur:

- Verbinden van de Zaan en het Wormer- en Jisperveld
- Verbindingen verbeteren met omliggende regio. Knelpunten en kansen in de regionale vaarroutes van Zaanstreek-Waterland worden geïnventariseerd en gezamenlijk verder uitgewerkt.

Informatievoorziening:

- Versterken van de (digitale) informatievoorziening ter plekke, zeker om bezoekers in het gebied te verleiden tot een langer verblijf.

3

5.3

Ontwikkelpijler 'Ontdek de Zaanoever, bruisend en levendig'

De derde ontwikkelpijler heeft betrekking op de Zaanoever. De Zaanwand is vaak te zien als decor voor foto's en selfies. Er is voor de bezoeker nog niet heel veel te beleven. Daar gaat verandering in komen. De Zaanoever wordt op termijn getransformeerd tot een levendige en bruisende boulevard met een rijke cultuurhistorie waar prachtige verhalen over te vernemen zijn. Hieronder een vergezicht-beschrijving op welke wijze dat tot stand kan komen. Geschiedenis zichtbaar maken

Veel van waar de Zaanstreek haar eigenheid aan ontleent, kent zijn oorsprong aan de Zaanoever in Wormer. De verhalen van de historie van de Zaanoever worden zichtbaar en verteld door bijvoorbeeld de komst van een industriemuseum. Ook kunnen de huidige toonaangevende productiebedrijven als Lassie, Olam en Cargill ingezet worden om de fabrieken in het straatbeeld in de etalage te zetten en de verhalen over de productie van rijst en cacao te tonen en vertellen. De geuren en smaken die bij de verhalen horen, zijn uiteraard onderdeel van de identiteit van de Zaanoever.

Met kleinschalige festivals en evenementen kan de identiteit van de Zaanoever verder versterkt worden. De hele Veerdijk is tevens een staalkaart van pakhuisbouw: van hout naar bakstenen en beton. Dit bouwverhaal is boeiend voor architectuurliefhebbers. Initiatieven die bijdragen aan het verhaal van de architectuur en cultuurhistorie zijn interessant en biedt kansen om samen met ondernemers en ontwikkelaars verder vorm te geven. Voor de (inter)nationale bezoeker van Amsterdam en Zaanstad is het pakhuizenreservaat van Wormer een bezoekreden. Het biedt bezoekers van de Zaanse Schans een extra dimensie. Wormerland kan zo ook meegenomen worden in hun reis.

Zaanboulevard in volle glorie

Om een Zaanboulevard te realiseren zijn ontwikkelingen nodig in de openbare ruimte. Denk hierbij aan de transformatie van de kades langs de Zaan tot een aantrekkelijk gebied om te wonen, werken en recreëren. De Zaanoever kunnen voorzien worden van gebakken en natuurlijke bestrating, lichtmasten, bankjes, prullenbakken en bolders en andere typische nautische elementen. Bomen tussen pakhuizen en woontorens en bloembakken bij horeca zorgen voor het gewaardeerde groen. Enkele historische

woonarken en terrassen op het water verrijken de kades tot een aantrekkelijke Zaanboulevard. Achter de Rigastraat is de Zaan beperkt zichtbaar. Om dit te verbeteren is het mogelijk om nabij de Pakhuizen Maas, Schepel en Waal en pakhuis Mercurius pleisterplaatsen in te richten, zodat de Zaan te zien is.

Circuit langs de Zaanoever

Om een route langs de oever te ontwikkelen zijn nieuwe verbindingen nodig. Dit verlengt de route langs de oever en stimuleert de bezoeker tot het ontdekken van de hele Zaanoever. In samenwerking met de bedrijven wordt onderzocht hoe thematische ommetjes de identiteit van het gebied verder kunnen benadrukken. Als Wormer en Wormerveer weer met elkaar verbonden zijn door een veer(pont) voor voetgangers en fietsverkeer, ontstaat een aantrekkelijk circuit tussen de Veerdijk en de Zaanbocht. Aan het begin van de groene ader door Wormer kan een parkpaviljoen verder bijdragen aan een doorlopend parcours voor sporters en wandelaars.

Van Zaanoever naar Zaanboulevard

Het aanbod aan de Zaanoever wordt met marktpartijen verder ontwikkeld tot een attractief gebied met een levendige mix van horeca, cultuur, foodbeleving, educatie, creatieve industrie. Voorbeelden zijn: pop-upstores, musea, belevingscentrum en vernieuwende horecaconcepten voor diversiteit en verlevendiging: Zaanoever “strandtent”, cocktailbar. Om bezoekers een idee te geven van hoe de Zaanboulevard er in 2040 uit kan komen te zien, kunnen droom-billboards langs de Zaanoever geplaatst worden.

De Zaanbrug is dé entree van Wormer. De poort langs de erfgoedwand is uniek en vormt een mooi contrast met de fijnmazige woonkorrel daarachter. De identiteit van Wormer is er direct zichtbaar. Een nieuwe Zaanbrug zal hier nog meer in gaan bijdragen. Bezoekers verdienen een gastvrije onthaal. Wormerland kan daar invulling aan geven door goede faciliteiten, bewegwijzering en informatievoorziening op orde te brengen. Daarnaast is het een mogelijkheid om vrijwilligers te trainen tot ambassadeurs voor het gebied. Ze zijn dan als host aanwezig op de Zaan-

boulevard en verstrekken face-to-face informatie als aanvulling op de digitale informatievoorzieningen. Ook kunnen de vrijwilligers ingezet worden als verhalenvertellers. Zo wordt gezorgd voor een warm menselijk contact. Bezoekers kunnen een host aanspreken, informatie vragen of een praatje maken. Terloops komen zij op een andere wijze in aanraking met de rijke cultuurgeschiedenis van Wormerland. Om bezoekers langer te laten genieten van de authenticiteit van deze streek worden initiatieven voor unieke verblijfsaccommodaties en vernieuwende concepten langs de Zaan aangemoedigd.

Toren van Wormer

De toren van Wormer is een datacenter en vervult een belangrijke functie als landmark in de regio. De toren is naast de technische functie ook in te zetten voor recreatie en toerisme. Een idee is om een camera met 360 graden rondbeeld van Wormerland te plaatsen. Via een website is de Zaan en het Wormer- en Jisperveld op afstand te zien en worden bezoekers enthousiast over de prachtige natuur.

Samengevat staan hieronder de eerste gewenste ontwikkelingen voor de ontwikkelpijler ‘ontdek de Zaanoever, bruisend en levendig’:

- Creëren van een aantrekkelijke Zaanboulevard langs de kades Veerdijk
- De erfgoedwand versterken tot waardevolle entree van Wormer
- Uitdragen en beleefbaar maken van de verhalen over rijst, cacao en papier, door bijvoorbeeld een Zaanfestival i.s.m. gemeente Zaanstad
- Stimuleren van recreatieve, culturele en horecafuncties en activiteiten bij de Zaanwand, zodat een aantrekkelijk aanbodpalet ontstaat
- Realiseren van een industriemuseum
- Bewegwijzering richting en informatievoorziening op de Zaanoever
- Verbinding realiseren met de Zaanbocht (Wormerveer) door een voet/fietsveer
- Inzetten van de toren van Wormer als recreatieve-toeristische landmark

Ontdek het landschap, de verhalen en de parels

>Lorem ipsum dolor sit amet, adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore.

>Lorem ipsum dolor sit amet, adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore.

>Lorem ipsum dolor sit amet.

www.wormerland.nl

5.4

Marketing en promotie van Wormerland

Het is belangrijk om als gemeente een bijdrage te leveren aan de toeristische marketing en promotie van de gemeente. Op die manier heeft gemeente Wormerland de touwtjes in handen en voert zo zelf de regie over de marketingstrategie: voor wie wordt wat aangeboden en op welke wijze. Wormerland is nog niet zo bekend als recreatief gebied. De inzet van marketing en promotie is gericht op het bekend maken van de kernwaarden van Wormerland onder de geformuleerde doelgroepen.

Profilering van Wormerland

Wormerland leent zich voor actieve vrijetijdsbesteding in een natuurlijke omgeving: natuur en ontspanning 'voor liefhebbers'. Wormerland onderscheidt zich door rust en ruimte. Wormerland wordt een uithangbord voor dat gevoel van rust en ruimte met een rijke geschiedenis. Deze profilering biedt mogelijkheden voor een aantrekkelijker straatbeeld, route-aanduidingen en promotiemateriaal, zowel digitaal als in print. Met de invoering van een beeld-

merk en campagne, kan 'lading' gegeven worden aan het merk Wormerland als onderdeel van de Zaanstreek. Een communicatiestrategie zal in het later op te leveren uitvoeringsprogramma worden opgenomen.

Het imago en de positie van Wormerland wordt zorgvuldig opgebouwd. Dit kan door de parels en routes te ondersteunen met levendige verhalen. Mensen worden op deze wijze aangemoedigd in Wormerland te recreëren en langer te blijven. Het open landschap met haar vele verschijningsvormen, het waterrijke gebied en de eeuwenoude cultuurhistorie vormen steeds de basis voor de marketingactiviteiten.

Gezamenlijke marketing en promotie

De bezoeker heeft interesse in een streek en ziet geen gemeentegrenzen. Vanuit dit perspectief wordt regionaal samengewerkt in een eenduidige professionele marketingcampagne over de regio. Daarin staan inwoners en bezoekers centraal en

worden kennis en acties gebundeld. Om dit te bereiken wordt structureel samengewerkt met Stichting Marketing Zaanstreek (SMZ) en op projectbasis met Bureau Toerisme Laag Holland (BTLH), Amsterdam & Partners (A&P) en de metropoolregio Amsterdam. De websites (Zaans.nl, Laagholland.com, Uitdezaanstreek.nl en lamsterdam.com) van de marketingorganisaties zijn digitaal gekoppeld waardoor activiteiten, evenementen en verblijf van Wormerland goed vindbaar zijn.

Bezoekers van bovenstaande websites zien op deze manier een integraal aanbod van recreatieve en toeristische activiteiten. Vrijtijds- en toeristische ondernemers en organisaties kunnen door deze samenwerking ook een goede ontsluiting van hun (bedrijfs)activiteiten bewerkstelligen. Voor gemeenten levert samenwerking voordelen op door effectievere en efficiëntere inzet van marketingbudgetten.

Informatievoorziening

Bezoekers van een streek zoeken tegenwoordig vooral digitaal naar toeristische informatie en recreatieve mogelijkheden. Dit betekent dat informatie actueel moet zijn op de diverse digitale toeristische platforms en websites. Ook sociale media hebben steeds meer invloed gekregen. Tips en suggesties van bloggers, vloggers, vrienden en bekenden hebben een sterke invloed op het gedrag van bezoekers. Aandacht voor online-marketing is hierdoor noodzakelijk. Het digitale zoekgedrag roept de vraag op of fysieke informatievoorziening in de vorm van een VVV-informatiepunt nog wel nodig is. Deze vraag wordt onderzocht in samenwerking met relevante partners. In dit onderzoek wordt ook de inzet van de vrijwillige ambassadeurs/hosts meegenomen.

Om bezoekers die al in de streek zijn beter de weg naar Wormerland te laten vinden, zou de bewegwijzering aangepakt moeten worden en op centrale plekken informatieborden worden geplaatst. Op die manier zijn de parels en bezienswaardigheden goed te vinden en wordt de bezoeker verleid een groter deel van het gebied te verkennen.

5.5

Samen sterker: de koers is vooruit

Het recreatieve-toeristische aanbod in Wormerland staat in de kinderschoenen. Er wordt op lokaal niveau op beperkte schaal samengewerkt tussen bijvoorbeeld de Poelboerderij, kanoverhuur Arjen Bloem en restaurant De Hofjes.

Om bezoekers langer in Wormerland te houden en herhaalbezoek te stimuleren, is intensivering van samenwerking zowel op lokaal als regionaal (en internationaal) niveau gewenst. Gemeente Wormerland wil dit stimuleren en faciliteren.

Met onderstaande partijen zal worden samengewerkt om recreatief en toeristisch beleid te implementeren en realiseren:

- De overheid (gemeente, regiogemeenten, MRA en provincie)
- Het recreatief-toeristisch bedrijfsleven en de detailhandel
- De promotieorganisaties (Stichting Marketing Zaanstreek, Bureau Toerisme Laag Holland, Amsterdam & Partners, VVV's)
- Organisaties op het gebied van natuur en cultuur (o.a. Poelboerderij, historische verenigingen, natuurbeheerders)
- Vertegenwoordiging van inwoners

Informatievoorziening op het water

5.6

Het hoe? Rol en taken gemeente

Met deze nota geeft gemeente Wormerland richting aan het recreatieve en toeristische beleid. Daarnaast zal – waar nodig – maatwerk worden geboden bij de ontwikkeling van recreatie en toerisme. Voorop staat dat het een gezamenlijke inspanning vraagt om inwoners en bezoekers te enthousiasmeren, bedrijven te stimuleren om samen te werken en zo nodig samenhang aan te brengen in de activiteiten.

De gemeente heeft daarin verschillende rollen:

- Procesleider door kaders te stellen voor afstemming
- Expert door het doen van onderzoek en geven van advies
- Aanjager door het stimuleren van gewenste ontwikkelingen
- Regelgever door juridische kaders mee te geven en uit te voeren
- Uitvoerder door ontwikkeling in eigen hand te nemen

Samenhang met en relevant beleid voor recreatie en toerisme:

Beleid openbare ruimte

Een aantrekkelijke, goed verzorgde omgeving zorgt voor een prettig decor en leefomgeving. Dit betekent dat gebouwen, het openbare groen en het landschap opgeruimd en verzorgd moeten zijn en blijven. Voor het aantrekken van meer bezoekers is het belangrijk dat deze basis op orde is. Denk aan groene openbare ruimte, bankjes, afvalbakken, openbare wc's en wifi, steigers, picknickplaatsen en oplaadplekken voor e-bikes.

Infrastructuur

Om bezoek naar Wormerland te stimuleren zijn infrastructurele aspecten als parkeermogelijkheid voor auto's en campers, aanlegfaciliteiten voor waterrecreatie-passanten en de bewegwijzering van belang. Men komt niet terug als de basisinfrastructuur als onvoldoende wordt ervaren. Voor het aantrekken van recreatie en toerisme

zullen de volgende aspecten verder ontwikkeld moeten worden:

- Verbeteren en/of aanleggen van aparte fietspaden voor rondje Wormerland
- Verbeteren van de directe aansluitingen op regionale netwerken voor auto, openbaar vervoer en fiets
- Stimuleren van fietsgebruik, bijvoorbeeld de 'last-mile': aanbieden van flexibel vervoer vanaf OV of parkeerterrein
- In stand houden van een basisniveau openbaar vervoer
- Realiseren van camperparkeerplaatsen in diverse dorpen
- Verbeteren en ontwikkelen van steiger- en aanlegplaatsen langs de Zaan en in het Wormer- en Jisperveld
- De bewegwijzering buiten en binnen Wormerland
- Een aantrekkelijk dorpscentrum

De gemeente sluit aan bij regionale projecten om recreatieve fiets- wandel- en vaarroutes aan te leggen en/of te verbeteren.

Initiatieven verblijfsaccommodaties

Er is de komende jaren marktruimte binnen de MRA (uitgezonderd Amsterdam) voor nieuwe verblijfsaccommodaties. Voor de beoordeling van initiatieven op dit gebied wordt gebruikt gemaakt van het opgestelde MRA ontwikkelkader verblijfsaccommodaties, met name voor aanvragen van meer dan 50 kamers. Dit ontwikkelkader dient als regionaal afstemmingsinstrument om een gedegen afweging te kunnen maken voor de beoordeling van initiatieven. De feedback van het MRA expertteam verblijfsaccommodaties op het ingediende plan wordt dan meegenomen in de besluitvorming over de aanvraag.

Flankerend beleid

Om toerisme en recreatie in Wormerland te bevorderen is het verder nodig om beleid of uitgangspunten te herzien en/of te ontwikkelen op het gebied van:

- Evenementen
- Terrassen
- Reclame
- Toeristenbelasting

5.7

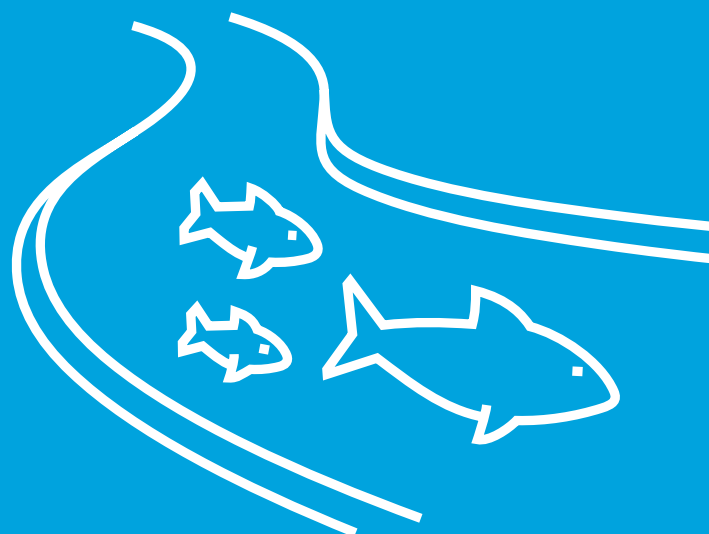
Tot slot

De Nota Recreatie en Toerisme Wormerland 2020-2028 beschrijft de visie over het uitdragen van de kernwaarden van Wormerland om recreatie en toerisme te stimuleren. Deze nota zal onderdeel uitmaken van de integrale werkwijze van de nog op te stellen nieuwe omgevingsvisie. In het consulteren van diverse stakeholders voor het opstellen van deze nota is frequent samengewerkt met het projectteam Omgevingswet Wormerland.

Na de vaststelling van de nota door de Raad wordt gestart met het uitvoeringsprogramma. In dat programma wordt verder invulling gegeven aan de gewenste ontwikkelrichtingen en de daarmee gemoeide budgetten. Naar verwachting is dit voor de zomer 2021 gereed.

Bijlagen

Bijlage 1:

Bronvermelding

Bureau Toerisme Laag Holland, marketingplan 2020

C. Mol, Uit de geschiedenis van Wormer, Amsterdam 1966

Camper-onderzoek

CBS – NBTC – Pleisureworld – Celth, Trendrapport toerisme, recreatie en vrije tijd 2019

Frankwatching, Zoveel tijd besteden we op social media in 2019

Gemeente Alkmaar, Citymarketingnota 2017-2020

Gemeente Amstelveen, Visie Toerisme en Recreatie

Gemeente Amsterdam (2018), Economische verkenningen Metropoolregio Amsterdam 2018, kerngegevens

Gemeente Amsterdam, Metropoolregio Amsterdam in cijfers 2018

Gemeente Castricum, Strategienota 2017-2020 Recreatie en Toerisme

Gemeente Edam-Volendam, Ideeënprogramma toerisme, behorend bij de toeristische visie Edam-Volendam (2015)

Gemeente Edam-Volendam, Toeristische visie Edam-Volendam, op weg naar kwaliteit (2015)

Gemeente Lelystad & MRA Bureau, Marktanalyse riviercruisevaart MRA, december 2019

Gemeente Waterland, Toeristische visie 2015-2025

Gemeente Wormerland, Ontwikkelvisie Zaanoever (2019)

Gemeente Wormerland, Beeldkwaliteitsplan Zaanoever (2019)

Gemeente Wormerland, Structuurvisie 2025

Gemeente Wormerland, Groenstructuurvisie 2018-2022

Gemeente Zaanstad, Iedereen vindt zijn weg in Zaanstad, Visie op toeristische bewegwijzering, 22 juni 2018

Gemeente Zaanstad, uitvoeringsagenda toerisme Zaanstad 2016-2019

Greenpeace, Factsheet Stikstof en veehouderij in Nederland, 15 oktober 2019

Het Parool, "Dit draagt het boerenbedrijf bij aan de welvaart", 1 oktober 2019

Metropoolregio Amsterdam, Strategische agenda Toerisme in de MRA 2025

Motivaction, Zaanstad Marketing Monitor, een kwantitatieve 0-meting, juni 2018

NBTC, Perspectief 2030 – bestemming Nederland, januari 2019

Nieuwsfiets.nu, E-bike commuters staan aan de vooravond van een explosie, 7 september 2019

NKC, is uw gemeente klaar voor 4 miljoen nieuwe bezoekers? Maart 2019

NKC, Camperplaatsen een toeristische meerwaarde! Maart 2019

Provincie Noord-Holland - NBTC-Nipo research, kengetallen het Twiske 2019

Provincie Noord-Holland, Focus op een duurzaam functionerend Wormer en Jisperveld, december 2018

Provincie Noord-Holland, Visie op waterrecreatie in Noord-Holland 2030, "Water, bron van recreatie"

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur, Waardevol toerisme – onze leefomgeving verdient het, september 2019

Recreatie Twiske-Waterland, Ambitiedocument (2019)

Regio Zaanstreek-Waterland, Onderzoek markt-ruimte en kanszones hotelsector, LaGroup, augustus 2017

Retailtrends, het effect op online winkelen op detailhandel, 2018

Riviercruise-onderzoek

Stichting hotspot Wormerveer, Zaanbocht/ Zaanboulevard Wormerveer als nieuwe economische motor van Zaanstad

Stichting Marketing Zaanstreek, Missie en strategie 2019

Strabo bv, Passantenonderzoek Zaanse Schans, 2017

SWECO-rapport, De relatie tussen toerisme en de leefomgeving in het beleid van decentrale overheden, 12-2-2019

The Missing Link, het verhaal van de plek Wormerland (2017-2018)

Bijlage 2

Stakeholdersanalyse en participatietraject

Opbrengst participatiebijeenkomsten; reuring met respect voor inwoners, cultuur en natuur

De Nota Recreatie & Toerisme Wormerland 2020-2028 is tot stand gekomen door een breed participatietraject met acht verschillende bijeenkomsten om input, wensen en ideeën op te halen van inwoners, ondernemers en bedrijven, natuur- en cultuurorganisaties en diverse ketenpartners:

- Gemeenteraad Wormerland
- Sessie trends en ontwikkelingen over de omgevingsvisie
- Straatenquête Wormerland
- Open bijeenkomst Wormerland
- Gebiedssessie Natuur en Recreatie
- Contactcommissie Jisp
- Contactcommissie Wijdewormer-Neck
- Contactcommissie Oostknollendam

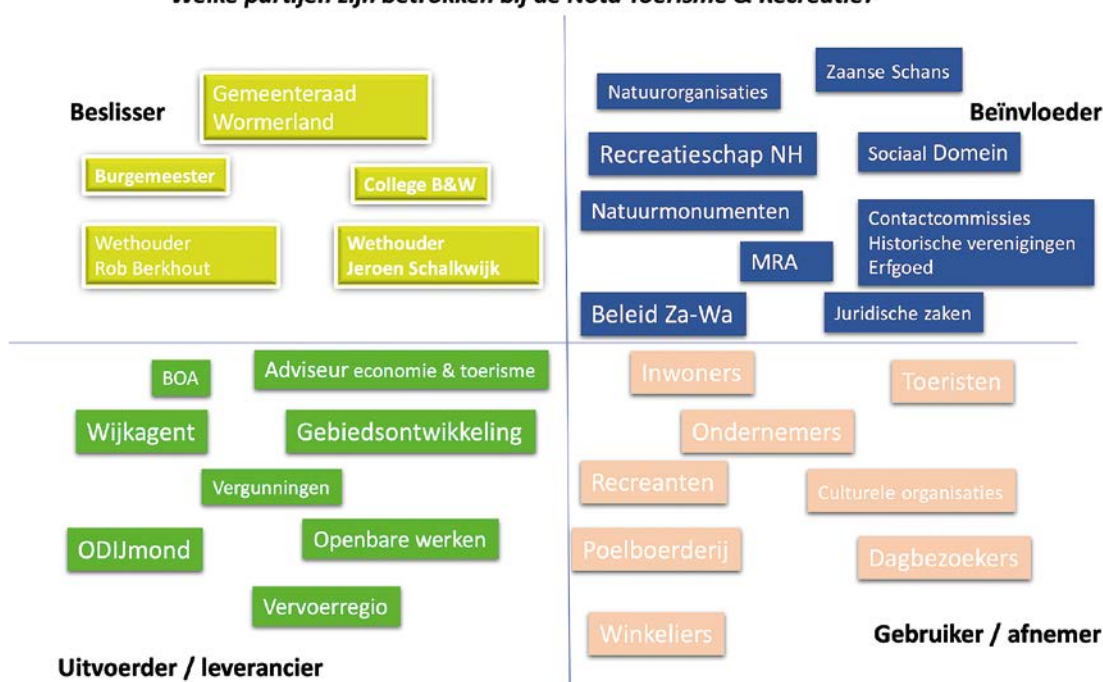
Overduidelijk is dat mensen de pracht van de natuur willen delen, maar dan met respect en op een kleinschalige wijze. De rijke historie van industrialisatie en erfgoed is het waard om uitgedragen te worden. Inwoners zijn trots op het verleden van het dorp.

Het Wormer- en Jisperveld is de natuurparel van de gemeente met de vele weidevogels, eilandjes en bijzonder flora. De bescherming als Natura 2000 gebied is waardevol. In de ontwikkelplannen wordt hier rekening mee gehouden.

Samenvattend zijn onderstaand de belangrijkste punten voor de recreatieve en toeristische koers verwoord:

- Natuurbeleving, natuureducatie en bijzondere overnachtingsplekken en -vormen, met aandacht voor natuurbeheer
- Erfgoed in the spotlight: uitdragen van de verhalen, de trots en cultuur van Wormerland
- Reuring, kansen voor kleinschalige horeca zoals een barretje, tearoom, restaurant en gezellige terrassen. Maar ook evenementen, activiteiten en ontmoeting
- Zorg voor meer en betere fiets- en wandelpaden, die aansluiten op de bestaande paden
- Denk regionaal, handel lokaal; breng voorzieningen in de dorpen voor inwoners goed op orde, dan profiteren de bezoekers ervan mee
- Oproep; gemeente neem de regiorol door samenwerking tussen diverse partijen, organisaties en gemeenten te stimuleren

Welke partijen zijn betrokken bij de Nota Toerisme & Recreatie?

Bijlage 3

Trends en ontwikkelingen

Landelijke trends en maatschappelijke opgaven spelen een belangrijke rol bij het bepalen van de ontwikkelingslijnen en ambities op het gebied van recreatie en toerisme voor Wormerland. De verstedelijking van de omgeving is één van de belangrijkste invloeden de komende tijd, waardoor de mens en het landschap onder druk staan alsmede de wijze van recreëren in de 21e eeuw. Deze bijlage bevat een analyse van de belangrijkste macrotrends, kansen en ontwikkelingen in de markt. Met de beschrijving van deze trends kan een goed beeld gevormd worden welke kansen er liggen voor Wormerland op recreatief en toeristisch gebied. Deze marktanalyses zijn verwerkt in hoofdstuk 5, recreatieve en toeristische koers naar 2028.

Demografisch

De wereldbevolking groeit langzaam door naar 10,9 miljard mensen in 2100, een kwart meer dan nu. Wereldwijd zet de verstedelijking door. De Nederlandse bevolking groeit door migratie. In 2029 passeert het aantal Nederlandse inwoners de grens van 18 miljoen. Het aantal kinderen dat in Nederland geboren wordt neemt al jaren af en mensen worden steeds ouder. Het aantal mensen ouder dan 65 jaar neemt toe naar 1 op de drie mensen.

In 2019 wonen ruim 16.000 mensen in de gemeente Wormerland, de komende jaren zal dit aantal met 10% toenemen door uitbreiding van aantal woningen. De samenstelling van de bevolking is de afgelopen jaren veranderd. Het aantal inwoners ouder dan 55 jaar neemt sterk toe, terwijl de leeftijdscategorieën daaronder juist afnemen. Dit komt overeen met de landelijke tendens. De druk op de woningmarkt neemt gestaag toe. Inmiddels zijn er tot 2040 zo'n 250.000 woningen nodig binnen de MRA. Binnen Wormerland neemt de woningvoorraad met 1.000 woningen toe de komende jaren.

Economie

De metropoolregio Amsterdam is de sterkste groeiende economische regio van Nederland.

De MRA is in 2018 goed voor een Bruto Binnenlands Product van € 102 miljard, bijna 15% van het nationaal inkomen. In de MRA wonen in 2018 meer dan 2,4 miljoen inwoners, dat is 14,3% van alle Nederlanders. De MRA heeft de kracht en ambitie om zich blijvend te positioneren als één van de vijf topmetropolen in Europa.

Sinds 2014 is het aantal inwoners van de MRA gegroeid met 3,8%. Deze groei is meer dan het landelijke gemiddelde van 2,1%. De MRA is een aantrekkelijke regio als woon- en werklocatie. Dit is terug te zien in de cijfers, met name in de dichtbevolkte kern van de regio Amsterdam. De economische groei in de regio was in 2018 hoog (ca 3%). De verwachting is dat de economische groei zich voortzet. Het Centraal Planbureau (CPB) geeft overigens aan dat we op langere termijn rekening moeten houden met een economische groei die structureel (gemiddeld) tussen de 1-2% per jaar ligt op nationaal niveau.

Toerisme is een groeimarkt: in 2018 is het toerisme in Nederland met 5% gegroeid t.o.v. 2017. De groei in de MRA is zelfs nog sterker. Sinds 2010 is het internationaal toerisme naar Nederland zelfs meer dan 50% gegroeid. De verwachting is dat dit aantal nogmaals met 50% groeit tot 29 miljoen bezoekers in 2030. Toerisme wordt steeds belangrijker voor de Nederlandse economie aangezien toerisme veel sneller groeit dan de totale Nederlandse economie. In de MRA zijn de bestedingen van bezoekers (inclusief binnenlandse bezoekers) goed voor ca. 11 mrd en dat bedrag groeit. Zaanstreek-Waterland vormt een belangrijk onderdeel van het toeristisch profiel van de MRA. Voor de internationale bezoeker wordt het gepositioneerd als 'Old Holland' met water, molens, polders, kaas en historische stadjes. Tevens is in augustus 2017 een onderzoek uitgevoerd binnen de regio Zaanstreek-Waterland naar de marktruimte binnen de hotelsector. In dit eindrapport zijn kansenzones benoemd en worden aanbevelingen gegeven voor verder beleid. Ondanks de beperkte marktruimte is na realisatie van de bekende bouwplannen nog ruimte over.

Campermarkt

De campermarkt zit in de lift. In Europa staan bijna 2.000.000 campers geregistreerd, waarvan 120.000 Nederlandse campers zijn. Steeds meer buitenlandse bezoekers bezoeken voor korte trips of langere vakanties ons land per camper. Deze groeiende doelgroep moet op een passende wijze gefaciliteerd worden. Een camperaar is in principe altijd op vakantie. Dat vakantiegevoel vertaalt zich naar de activiteiten, bezoek aan winkels, musea, bedrijven, horeca en attracties. Een camper (2 personen) geeft gemiddeld € 68,- per dag uit. Camperaaars hechten aan het gevoel van vrijheid. Ze stellen geen hoge eisen aan faciliteiten en voorzieningen.

Riviercruises

De riviercruisemarkt is een relatief nieuwe markt, sinds begin jaren 90 is het in opkomst en groeit het snel. Door de opening van het Main-Donau kanaal in 1992 kan er van de Noordzee naar de Zwarte Zee gevaren worden. Mede hierdoor heeft Amsterdam en de MRA-regio als geheel zich kunnen ontwikkelen als start- en eindpunt van een groot deel van

de riviercruisereizen die rederijen en touroperators aanbieden. De laatste jaren vindt er een schaalvergroting van de actieve vloot van riviercruiseschepen plaats in Europa. Zo zijn er steeds meer 135 meter schepen in de vaart. In 2015 waren er 801 aanlopen in Amsterdam, in 2018 waren dat er 1172. Riviercruises zijn populair onder bezoekers tussen de 50 en 60 jaar, die geïnteresseerd zijn cultuur en een bovengemiddeld besteedbaar inkomen hebben. De gasten op het schip verwachten een grote mate van dienstverlening en comfort aan boord. De cruises bieden over het algemeen een all-inclusive arrangement. In totaal 2018 waren er in totaal 1,6 miljoen riviercruise-passagiers binnen de EU, een stijging van bijna 15 procent ten opzichte van 2017.

Werkgelegenheid

De toeristisch-recreatieve werkgelegenheid zit verscholen in de totale cijfers van de economie. De gepresenteerde cijfers zijn volgens de R&T standaard van LISA aangedragen. Toerisme is een belangrijke sector in de regio met een aantal grote hotspots. Onderstaand overzicht geeft het aandeel

Overzicht banen in sector Recreatie & Toerisme Zaanstreek-Waterland 2017

Sector Recreatie & Toerisme	GEMEENTE								Totaal
	Beemster	Edam en Volendam	Landsmeer	Oost-zaan	Purmerend	Waterland	Wormerland	Zaanstad	
1. Detailhandel/ groothandel	10	24	2	6	63	5	8	189	307
2. Logiesverstreking	65	302	5	153	17	186	64	232	1024
3. Horeca	104	609	101	122	1005	297	174	2052	4464
4. Vervoer	4	66	27	18	94	62	13	385	669
5. Cultuur, recreatie en amusement	17	106	38	28	173	44	10	518	934
6. Sport	38	122	38	11	156	52	45	326	788
7. Overig T&R	6	31	39	21	79	116	30	299	621
Banen Recreatie&Toerisme	244	1.260	250	359	1.587	762	344	4.001	8.807
Aandeel R&T %	2,8%	14,3%	2,8%	4,1%	18,0%	8,7%	3,9%	45,4%	100,0%
Banen totaal	3.632	15.528	3.556	3.873	27.356	4.586	4.826	65.068	128.425
Aandeel banen %	2,8%	12,1%	2,8%	3,0%	21,3%	3,6%	3,8%	50,7%	100%

Bron: Provincie Noord-Holland (2017) afkomstig uit Lisa Database 2019

van de werkgelegenheid in alle gemeenten van Zaanstreek-Waterland weer. In totaal zijn er in 2017 ruim 8.800 banen in deze sector.

Effect van online winkelen consumenten op vitale winkelgebieden

De detailhandel is een enorm belangrijke factor in de Nederlandse economie. Vanuit 95 duizend fysieke winkels, waarvan ruim zeventigduizend non-food winkels, en 32 duizend webwinkels creëren meer dan honderdduizend unieke ondernemers ruim 105 miljard euro omzet. In de Nederlandse detailhandel werken bijna achthonderdduizend mensen. Ondanks de bevolkingsgroei en economische groei is er door online winkelen minder winkelvastgoed nodig is. Daarbij verandert de demografie door vergrijzing, urbanisatie en de toename van eenpersoonshuishoudens en daardoor worden gewoonweg minder non-food spullen gekocht. Dat veel retailers het lastig hebben komt ook omdat het aantal webwinkels de afgelopen jaren explosief gestegen is naar ruim 32 duizend. In 2017 was de online retailomzet bijna twintig procent hoger dan in 2016 en de groei is er nog lang niet uit. Het online omzetaandeel van supermarkten is nog zeer beperkt, maar groeide in het laatste kwartaal van 2017 met ruim vijftig procent bovengemiddeld hard. Fysieke winkels moeten een sterk attractieve omgeving zijn waar de consument graag blijft komen, door blijvend te innoveren en voortdurend waarde toe te voegen op het gebied van beleving in de winkel en expertise van medewerkers.

Verminderd economisch perspectief boeren

Volgens de laatste cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) zijn er 53.919 boeren in Nederland in 2018. Inmiddels zal het aantal minder zijn, want per dag stoppen gemiddeld drie boerenbedrijven. Die trend is al jaren aan de gang. Het gemiddelde inkomen in de agrarische sector was vorig jaar 42.000 euro, maar fluctueert jaarlijks. Een mislukte oogst of een hoge melkprijs kunnen van jaar tot jaar voor flinke inkomenschommelingen zorgen. Desondanks gaan er niet veel boeren daadwerkelijk failliet. Niet voor niets is het adagium onder boeren 'arm leven, rijk sterven'. Zeker akkerbouwers

en melkveebedrijven hebben voor miljoenen euro's vermogen. Dat is de grond die ze bezitten. Dat is een stevige en vaak noodzakelijke buffer.

Nederlandse boeren produceren veel meer dan we in Nederland kunnen opeten. Nederland is een agrarische grootmacht in de wereld en een van de grootste voedselexporteurs ter wereld. Het economisch belang van de sector is groot. Boeren en tuinders produceerden voor een kleine 30 miljard euro aan landbouwproducten. In totaal werken er ruim 600.000 mensen in banen die direct afhankelijk zijn van de agrarische productie. Elke boer houdt dus ruim tien mensen aan het werk in Nederland.

De huidige stikstofcrisis zorgt voor veel onzekerheid bij de boeren. De noodzaak van een beter passende veehouderij is niet te ontkennen. De afgelopen jaren zijn vooral oplossingen in technische maatregelen gezocht, die onvoldoende toereikend bleken te zijn. Deze technieken drijven de kostprijs van agrarische producten verder op. Intensivering en schaalvergroting zijn het gevolg. Een deel van de boeren valt af door dit beleid. Zo is het aantal boeren sinds het jaar 2000 bijna gehalveerd.

Voor de toekomst zal de agrarische sector keuzes moeten maken. De stikstofcrisis biedt zo ook een kans om de nodige omslag te maken in de landbouw naar een systeem dat binnen klimaat- en milieugrenzen opereert en op deze manier boeren eindelijk een eerlijk toekomstperspectief te bieden. Daar is zowel onze natuur, het klimaat als de boer en de leefbaarheid van ons platteland uiteindelijk bij gebaat.

Kansen in de landbouwsector liggen dichtbij huis: met het omschakelen naar circulair produceren kan duurzaam voedsel geproduceerd worden voor de omliggende dorpen en steden in plaats van de wereldmarkt. Deze wijze van streekproductie zou ook verder vercommercialiseerd kunnen worden als agri-toerisme.

Sociaal-cultureel

Wekelijks hebben Nederlanders van 12 jaar en ouder bijna 44 uur vrije tijd, dit is zo'n 6,5 uur per dag. De tijdstippen waarop gewerkt en ontspannen wordt, vallen binnen de traditionele tijdsvlakken. Avond en weekenden worden besteed aan vrijetijds-activiteiten. De wijze van invulling verschilt behoorlijk per levensfase. Jongeren vullen de tijd met sport, spel en media-activiteiten. Mensen ouder dan 65 jaar besteden veel tijd aan vrijwilligerswerk, wandelen, fietsen, hobby's en media. De laatste jaren is een verandering gaande over de wijze waarop vrije tijd en (buiten)sport beleefd kan worden. De behoefte is er voor meer en gevarieerde recreatie-extended ontspanning in de openlucht, intensieve en uitdagende belevenissen en veel sport en spel. Gezondheid en bewegen zijn terugkerende thema's die meer en meer in ontwikkeling zijn binnen onze samenleving. Allerlei vormen van verblijfs-arrangementen zijn in trek, bij voorkeur gecombineerd met keuze in overnachtingsmogelijkheden.

Zaanstreek-Waterland kan worden gezien als de recreatieve tuin van Amsterdam en – natuurlijk – van en voor haar eigen inwoners. Het landschap, waarvan de agrarische sector een belangrijke drager is, vormt een aantrekkelijke basis voor tal van recreatieve activiteiten. Het is een groen gebied, met mogelijkheden voor fietsen, wandelen en kleine en grote watersport. Met de groei van de inwoners stijgt ook de behoefte aan ruimte voor recreëren en ontspanning. De groene gemeente Wormerland biedt hier mogelijkheden voor de inwoners uit de metropool Amsterdam. Voor de toeristische bedrijvigheid in Zaanstreek-Waterland is de binnenlandse bezoeker overigens de primaire doelgroep.

Technologisch

Nederland is koploper in het dagelijks gebruik van internet. 90% van de inwoners gebruikt het dagelijks. Steeds meer mensen zijn actief op sociale media. Gebruikte in 2012 62% van de bevolking één of meer vormen van sociale media, in 2018 groeide dat naar 85%. Vooral het uitwisselen van berichten met bijvoorbeeld WhatsApp is toegenomen. In 2019 wordt gemiddeld bijna 2,5 uur per dag besteed op

social media. 60 procent zegt constant in verbinding te zijn met hun sociale kanalen. Facebook is wereldwijd nog steeds het populairst. Daar wordt 58 minuten per dag aan besteed. Instagram komt met 53 minuten per dag op de tweede plek. We besteden gemiddeld 3 minuten per dag op Twitter en dit is daarmee het minst populaire platform. Gebruikers geven aan dat ze sociale media voornamelijk gebruiken om op de hoogte te blijven van actuele gebeurtenissen en nieuws. Een andere reden is om in contact te zijn met vrienden en te kijken wat zij aan het doen zijn. Bijna een derde van de mensen gebruikt sociale media voor onderzoek of om producten te vinden om te kopen. Ook het delen van foto's en video's is populair. Hiermee is sociale media een grote beïnvloeder.

Megatrends in technologie zitten rond het internet of things: herkenningstechnologie, virtual & augmented reality, robotisering, artificial intelligence, chatbots, big data, open API's, drones, voice and blockchains.

In 2019 zijn er rond de 550.000 e-bikes in Nederland. De opmars gaat razendsnel. Inmiddels zijn bij Fietsenwinkel.nl al twee van de drie verkochte fietsen elektrisch aangedreven. Het marktaandeel van de e-bike is inmiddels 40 procent. En dat zijn echt niet meer alleen vijftig- of zestigplussers. Jonge moeders, schoolgaande kinderen, maar ook forenzen en sportieve fietsers maken steeds vaker de overstap naar een fiets met trapondersteuning. De e-bike ontwikkelt zich als een serieus woon-werk vervoersalternatief van de auto en het OV. De cosmetische verandering die de e-bike heeft ondergaan heeft hier ongetwijfeld een sleutelrol in gespeeld. De e-bikes van nu zijn vaak sportieve fietsen en steeds moeilijker te onderscheiden van gewone fietsen. Elektrische mountainbikes, (retro) stadsfietsen met dikke banden en bagagerek aan het stuur, speed pedelecs en zelfs elektrische racefietsen: je kunt het zo gek niet bedenken of ze zijn er tegenwoordig. En juist die introductie van verschillende fietsvormen en -functies hebben de acceptatie van de e-bike enorm vergroot.

Circulaire en deeleconomie

Ook de overstap naar een circulaire economie neemt toe. Grondstoffen raken uitgeput en er wordt steeds meer hergebruikt. Nieuwe vormen van ICT verkleinen de wereld en beïnvloeden onze werkwijze en het fileleed. We gaan steeds makkelijker delen; gedeelde auto's, kantoorruimtes en openbaar vervoer wordt gemeengoed. De deeleconomie heeft de wind mee. Ook in een vaarcultuur als Nederland kon je er bijna op wachten: een deelplatform voor boten. Varen wordt zo toegankelijker, en voor de samenleving is het duurzamer.

Duurzame trends

Een van de belangrijkste opgave is de overgang naar duurzame vormen van energie; zonne-energie, windenergie, energiebesparing. Deze nieuwe vormen van energie vragen om een eigen ruimtebeslag binnen de cultuurhistorie van het landschap. Laadpalen voor elektrische auto's en fietsen vormen een nieuw element in het straatbeeld.

Duurzaamheid is een breed begrip met veel verschillende invalshoeken. Vanuit recreatie en toerisme bekeken ligt de focus op de energietransitie en circulaire ontwikkeling. Deze hebben een mogelijke invloed op de groene ruimte. Denk hierbij aan locaties voor zonneakkers, geothermie, energieopslag, waterberging voor piekopvang, CO₂-reductie en duurzame landbouw. Deze duurzame ambities zullen gestroomlijnd moeten worden met de openheid van het landschap en de recreatie- en natuurwaarden. De Zaanstreek heeft jarenlang gedraaid op windenergie. Dit biedt inspiratie in de zoektocht naar duurzame vormen van energieopwekking.

Veenweidegebieden in het westen van Nederland kampen moeten lastige keuzes maken rondom de vernattingsproblematiek, die van invloed zijn op de huidige natuurwaarden. De regelgeving Natura 2000 beschermt kwetsbare natuurgebieden en daarmee waardevol voor natuurbeleving en authenticiteit. Tot slot regent het steeds vaker en harder, maar zijn er ook steeds vaker periodes van lange droogte. Dit vraagt om minder verharding of ander innovaties.

Politieke en beleidsmatige trends

In de toekomstvisie Perspectief Nederland 2030 wordt gestreefd naar een toekomstbestendig toeristische branche waarin bezoek bijdraagt aan welzijn en welvaart van alle Nederlanders. Samenwerking tussen ondernemers, bewoners, experts en bestuurders staat centraal voor de ontwikkeling van toekomstig beleid. Provincies zijn verantwoordelijk voor een verdere uitwerking tot een Actieagenda. De raad voor de leefomgeving en infrastructuur schrijft in haar advies Waardevol toerisme, onze leefomgeving verdient het dat de rijksoverheid meer de regie moet nemen op toerisme, met aandacht voor economie, leefomgeving en samenleving. De bereikbaarheid in de regio Noord-Holland en Flevoland staat onder druk. Onderzoeken laten zien dat de groei van het aantal reizigers en de geplande realisatie van een groot aantal nieuwe woningen tot knelpunten in de verkeersstromen leiden als niet wordt ingegrepen. De samenwerkende overheden in Noord-Holland en Flevoland hebben daarom een gezamenlijke ambitie ontwikkeld: het 'Regionale OV Toekomstbeeld 2040 Noord-Holland & Flevoland'. Het toekomstbeeld omvat een voorkeursnetwerk 2040, dat bestaat uit vele maatregelen en projecten met als basis hoogwaardige openbaarvervoerlijnen (HOV) voor tram, bus, metro en trein. Het gaat daarbij om het realiseren van een schaalessprong in het openbaar vervoer, door nieuwe verbindingen en het versterken van bestaande verbindingen. De snelheid van het reizen en de betrouwbaarheid van de dienstregeling worden daarmee verhoogd.

Op elke corridor wordt ingezet op de combinatie van frequente sprinters en intercity's. Voorbeelden zijn een intercity tussen Almere-Hilversum-Utrecht, directe verbindingen van Hoorn en Alkmaar met Schiphol én een verhoging van de frequentie van de treinen. Het voorkeursnetwerk bevat een HOV-verbinding tussen Haarlem en Schiphol-Noord. Ook zijn er ruim dertig verschillende projecten voor versterking van het hoogwaardige busnetwerk opgenomen, waaronder op korte termijn verdiepend onderzoek naar HOV in de Zaanccorridor.

Bijlage 4:

Toelichting op beleidsmatige context van de Nota Recreatie & Toerisme Wormerland 2020-2028

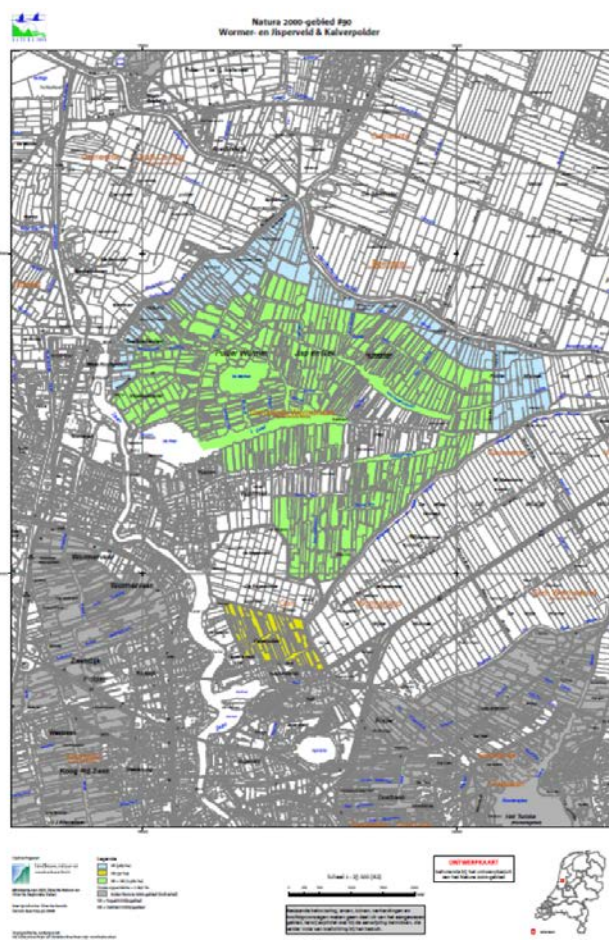
Er zijn vele beleidskaders van invloed op de Nota Recreatie & Toerisme Wormerland 2020-2028. Onderstaand volgt een nadere toelichting en beschrijving.

Perspectief bestemming Nederland 2030

In 2018 heeft NBTC Holland Marketing Perspectief 2030 gelanceerd, een nieuwe visie op de bestemming Nederland. De verwachting is dat richting 2030 het aantal bezoekers groeit met 50% (van 18 naar 29 miljoen per jaar). Het merendeel zal ook Amsterdam en omstreken willen bezoeken. Om deze groei in vraag naar toerisme beter te managen is er een nieuwe, brede aanpak nodig. Uitgangspunt is daarbij dat de lusten en lasten in balans zijn en alle Nederlanders profiteren van toerisme, dus zowel bewoners, bezoekers als bedrijven. In Perspectief Nederland wordt toerisme als instrument beschouwd om de Nederlandse identiteit te versterken, leefbaarheid en sociale cohesie te bevorderen, duurzaamheidsdoelstellingen te halen en werkgelegenheid, inkomen en zelfstandigheid te creëren. Dit vraagt om meer aandacht voor (bestemmings-) management waarbij vraag en aanbod passend afgestemd moeten worden op lokaal niveau/draagkracht. Met het oog op de ligging van de gemeente Wormerland ten opzichte van Amsterdam, is de ontwikkeling van een toekomstbestendig en passend toeristisch beleid noodzakelijk. Bereikbaarheid, gastvrijheid en verduurzaming zijn hierin belangrijke bouwstenen, zowel voor Nederland breed als voor Wormerland in het bijzonder.

Natuurregeling – Natura 2000 gebied en Natuurnetwerk Nederland

Wormerland heeft een groot gebied vol met prachtige landschappen en uitermate bijzondere natuur; uniek voor Nederland én Europa. Het is belangrijk om bijzondere natuur te beschermen en te versterken. Om deze redenen is het Wormer- en Jisperveld, Schaalsmeerpolder, De Enge Wormer en de

Natura 2000 gebied Wormerland

Wijdewormer vastgelegd als Natura 2000 gebied (Europa), als onderdeel van Natuurnetwerk Nederland (NNN) of als Weidevogelleefgebied. Het belang van de natuur staat voorop bij de recreatieve en toeristische ontwikkeling. De kaders van deze regelgeving zijn van invloed op deze nota Recreatie en Toerisme Wormerland 2028. Onderstaand is op de kaart te zien welke delen van Wormerland als Natura 2000-gebied zijn vastgesteld (groen en blauw).

Provinciale bufferzone Amsterdam-Purmerend

Een bufferzone is een gebied in Nederland dat door de rijksoverheid aangewezen is om stedelijke gebieden ruimtelijk te scheiden en daarmee gevrijwaard zijn van grootschalige bebouwing. Deze Provinciale bufferzone staat beschreven als artikel 24 in de Ruimtelijke Verordening van de Provincie Noord-Holland (PRV). De PRV is een kader stellend instrument van de provincie voor gemeenten. De bufferzone is een begrensd gebied dat geen nieuwe

bebouwing toestaat voor onder andere de bestemmingen: wonen, detailhandel en bedrijven. Op deze manier wordt het gebied zo open en groen mogelijk gehouden. De ruimtelijke kwaliteit wordt daarmee beschermd en de dagrecreatie functie kan worden versterkt. Het artikel 24 maakt daarom uitzonderingen voor natuurbeheer en kleinschalige horeca (restaurant, café, hotel en een kampeerbedrijf). De Provinciale bufferzone is van toepassing op grote delen van de gemeente Wormerland. Op onderstaande kaart is deze donker gekleurd.

Rijksbufferzone in groen in omgeving Zaanstreek-Waterland

Provinciaal en regionaal recreatie en toerisme

De provincie Noord-Holland zet hoog in op recreatie en toerisme, steeds in samenhang beschouwd met het landschap. De provincie streeft naar duurzaam ruimtegebruik en duurzame vormen van recreatie en heeft hiervoor verschillende nota's en handreikingen opgesteld. De provincie stimuleert de verdere ontwikkeling van waterrecreatie. Dit is in de visie op waterrecreatie 2030 verder uitgewerkt. De riviercruise in Zaandam en Amsterdam blijft naar verwachting groeien en breidt uit naar Alkmaar. Als onderdeel van het uitvoeringsprogramma zijn regionale-ambitiekaarten opgesteld. Langs de wateren in Wormer zijn diverse passantenplaatsen voorzien om de lokale voorzieningen te versterken. Voorzieningen, zoals aanlegsteigers die ook voor mindervaliden goed toegankelijk zijn is een van de provinciale ambities. Daarbij is het

opwaarderen van de Poelsluis als ook de Bartelsluis benoemd om bestaande verbindingen te verbeteren of te herstellen. Met deze visie kan uitvoering worden gegeven aan de waterambitiekaart.

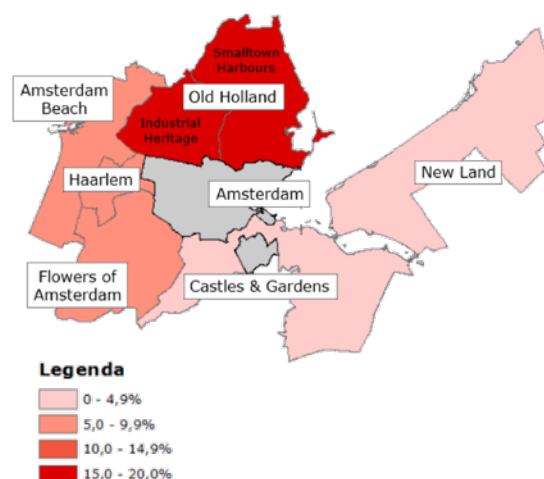
Provinciaal en regionaal woonbeleid

Voor de periode 2017-2027 geldt voor de regio Zaanstreek-Waterland een grote behoefte aan woningen in alle marktsegmenten. Tot 2040 zijn in de Metropoolregio Amsterdam nog circa 250.000 nieuwe woningen nodig om aan de woningvraag te voldoen. Dit betekent tevens een stijgende behoefte aan groene ruimte om te recreëren, te bewegen en te ontspannen.

Strategische Agenda Toerisme in de MRA 2025

Met de Strategische Agenda en bijbehorend actieprogramma stellen de overheden binnen de MRA gezamenlijk doelen voor een duurzame groei en spreiding van toerisme. Deze doelen vereisen een regionale inzet en/of afstemming. Bezoekers aan de metropoolregio Amsterdam (MRA) zorgen momenteel voor een toegevoegde waarde van 11 miljard euro per jaar. Er zijn circa 80.000 mensen in de MRA werkzaam in de toeristische sector. Groei van toerisme is economisch gezien belangrijk voor de MRA, maar geeft ook druk op de leefbaarheid van bewoners en bedrijven. Deze belangen staan inmiddels centraal in de uitvoering van het actieprogramma.

In onderstaande afbeelding is de MRA-regio verdeeld in vijf thema-gebieden. Het gebied Old-Holland is de regio Zaanstreek-Waterland. De kleuren refereren aan de groei van bezoekers de afgelopen vijf jaar.

Economische Visie & Agenda Zaanstreek-Waterland 2018-2022

Zaanstreek-Waterland is een belangrijke deelregio van de Metropoolregio Amsterdam (MRA). De economie draait er op volle toeren. De economische visie is gericht op stimulering van de onderlinge samenwerking om projecten sneller en efficiënter tot stand te brengen. In de ZaWa economische agenda voor 2018-2022 is het versterken van toerisme in Zaanstreek-Waterland opgenomen als één van de vijf thema's. Projecten zijn gericht op drie aandachtsvelden:

1. Oplossen van knelpunten in recreatieve routes

Infrastructurele kansen en knelpunten op het gebied van openbaar vervoer, fiets- wandel- en vaarverbindingen worden in kaart gebracht en de recreatiemogelijkheden in de regio worden versterkt. Spreiding van bezoekers wordt gestimuleerd door de inzet van fietsverhuur of deelfietsbeheerders. Er is ook aandacht voor nog ontbrekende oplaadfaciliteiten voor elektrische fietsen.

2. Afstemming over marketing en promotie

De marketinginspanningen hebben tot doel om de bezoeker te verleiden om (langer) in de regio te verblijven. Daarnaast wordt extra aandacht besteed aan de recreatieve en toeristische informatievoorziening. Hiervoor wordt een regionale marketingstrategie ontwikkeld.

3. Het creëren van extra (kwalitatieve) verblijfsaccommodaties

De regio streeft naar nieuwe verblijfsaccommodaties op toeristisch aantrekkelijke locaties, die kenmerkend zijn voor de regio. Denk hierbij aan de dorpen, aan het water of in het groen, die kwaliteit en meerwaarde toevoegen aan het bestaande aanbod. Daarnaast wordt aandacht besteed vakantieverhuur (Airbnb), toeristenbelasting, parkeertarieven en touroperators.

Amsterdam-Wetlands: Vitaal platteland

In het Interbestuurlijk Programma (IBP) werken Rijk, provincie, gemeenten en waterschappen samen bij het aanpakken van een aantal grote maatschappelijke opgaven. Eén van die opgaven is een vitaal platteland. 15 gebieden in Nederland, waaronder Amsterdam Wetlands (=Laag-Holland) zijn begin 2019 in de gelegenheid gesteld een gezamenlijk gebiedsplan te maken voor het realiseren van doelen voor natuur en waterkwaliteit. Hiervoor wordt in totaal € 40 miljoen ter beschikking gesteld voor kennis, onderzoek, experimenteerruimte of financiering van projecten.

Voor Amsterdam Wetlands wordt een recreatief programma ontwikkeld gericht op onderzoek, een kanskaart en aanjaagprojecten, alles in harmonie met bewoners en natuur. Recreatie Noord-Holland is als projectleider aangesteld. Uitvoeringsorganisatie.

Collegeprogramma Gemeente Wormerland 2018-2022, voor elkaar

Naast het opstellen van een beleidsnota recreatie en toerisme staan ook andere onderwerpen op de planning die gerelateerd zijn aan recreatie en toerisme. Denk hierbij aan: omgevingsvisie, een open en groen cultuurlandschap, visie op transformatie Zaanoever, nota economisch beleid, erfgoednota, plan van aanpak behoud veenweidegebied, nieuwe gezondheidsnota, onderzoek verduurzaming sporthal en zwembad en een groenstructuurvisie. De nota's die inmiddels opgesteld zijn worden hieronder kort toegelicht.

Omgevingsvisie Wormerland (nog op te stellen vanaf 2021)

De nota Recreatie & Toerisme Wormerland 2028 wordt geïntegreerd in de nog op te stellen omgevingsvisie voor gemeente Wormerland. Vanaf 2020 zal er vooruitlopend op deze visie al integraal gewerkt gaan worden. Nieuwe relevante initiatieven zullen aan het recreatieve/toeristische kader worden getoetst.

Structuurvisie Wormerland (2025)

In de structuurvisie 2025 wordt de ruimtelijke visie geschetst van drie landschappelijke eenheden in Wormerland: het veenweidegebied, de kernen en linten en de droogmakerijen. Voor de recreatieve en toeristische ontwikkeling is de balans en verbinding van deze gebieden met elkaar belangrijk. De bezoeker ziet immers geen grenzen en wil kunnen kiezen uit een aantrekkelijk palet van voorzieningen en activiteiten om een leuke dag te hebben. is de ambitie voor de gemeente vastgelegd in drie hoofddopgaven. Het veenweidegebied is het unieke open landschap met hoge natuurwaarden, maar vormt eveneens een onderdeel van het regionale recreatieve routenetwerk. Met oog voor de natuur- en landschapswaarden is het veenweidegebied toegankelijk voor verschillende kleinschalige vormen van extensieve recreatie, passend bij het karakter van het landschap.

Van de kernen en de linten vormt Wormer de hoofdkern met een uitgebalanceerd voorzieningenniveau in het centrum, een duurzame woon- en werkomgeving en een nieuw dynamisch stedelijk gebied langs de Zaan. In de historische panden wisselen wonen, werken, horeca en recreatie elkaar af.

Naast de hoofdkern vormen de kleinere kernen Neck, Jisp, Oostknollendam en Spijkerboor elk een eigen unieke woonwereld met toegesneden voorzieningen op het gebied van zorg en welzijn. De visie beschrijft een verscheidenheid aan dorps-, stedelijke en industriële woonmilieus, waarbij recreatie en bedrijvigheid een verbindend element zijn. De raad wil deze elementen behouden en versterken zodat er een uitgebalanceerd voorzieningenniveau mogelijk blijft. De droogmakerijen vormen het agrarisch productiegebied voor de gemeente. Agrariërs hebben hier alle ruimte om een duurzame en klimaatbestendige bedrijfsvoering voort te zetten. Een duurzame agrarische productie met oog voor de toekomst en ruimte voor verbreding van de agrarische sector voert hier de boventoon.

Ontwikkelvisie Zaanoever Wormer (2019)

Begin 2019 is een ontwikkelvisie Zaanoever opge-

steld voor het versterken van wonen, werken en bezoeken rondom de Zaanoever. Drie sleutelgebieden zijn uitgewerkt: Recreatieve Rust, Zaanse Zaken en Wormers Welkom. Elk gebied heeft ook betrekking op de nota Recreatie & Toerisme Wormerland 2028 en is in hoofdstuk 3 toegelicht.

Groenstructuurvisie Wormerland 2027

Groen geeft elk dorp een vriendelijke aanblik en een eigen gezicht met een eigen karakter. Uitgangspunt van deze visie is het realiseren van een duurzame en samenhangende groenstructuur die lange tijd beeldbepalend is. Belangrijke thema's zijn beleven, vergroenen, vernieuwen en biodiversiteit. Allen dragen bij aan een aantrekkelijke woon- en bezoekomgeving, wat een langer verblijf stimuleert en herhaalbezoek aanmoedigt.

Gemeentelijk Verkeer- en vervoerplan Wormerland (2008-2015)

In deze beleidsnota worden onder andere het gemotoriseerd vervoer, de aansluitingen op regionale netwerken voor auto, openbaar vervoer en fiets, het parkeren en veiligheid behandeld. Infrastructurele aspecten zijn belangrijke voorwaarden voor de bereikbaarheid en toegankelijkheid van Wormerland.

Nota Grondbeleid (2008).

In de nota Grondbeleid 2008 heeft de raad geformuleerd dat zij een facilitair grondbeleid voert. De gemeente beperkt zich tot de beoordeling van de ruimtelijke kwaliteit en het begeleiden van de ruimtelijke procedures.

Woonvisie 2017-2025

In mei 2017 is de gemeentelijke woonvisie vastgesteld. De komende jaren zijn 1.000 nieuwe woningen nodig in Wormerland. Hiermee neemt ook het belang van voorzieningen in de gemeente toe en stijgt de druk op leefbaarheid en het recreatieve groen.

Gezondheidsnota "Gezondheid Telt"

De invloed van 'bewust leven' groeit en wordt ook beschreven in de gezondheidsnota "Gezondheid Telt" meer nadruk op sport, gezondheid, leefstijl en de leefomgeving. De nota is in 2018 vastgesteld.

Bijlage 5

Confrontatiematrix Wormerland

In onderstaande confrontatiematrix zijn de sterktes, kansen, zwaktes en bedreigingen vanuit recreatief-toeristisch perspectief voor Wormerland weergegeven en tegen elkaar afgezet. Dit betreft een momentopname 2019.

In de analyse en beoordeling is uitgegaan van ontwikkelingen die op korte en middellange termijn kansrijk en realiseerbaar zijn. De beoordeling is uitgevoerd aan de hand van drie categorieën:

- + = ontwikkelen
- = mogelijk op termijn ontwikkelen
- = niet relevant of met veel hobbels

Confrontatiematrix Wormerland

		KANSEN								BEDREIGINGEN						
		Potentieel van bezoekers	Behoeft inwoners MRA recreatief groen	Toename behoefte authenticiteit en beleving	Opkomst smart mobility: e-bike, deelapps	Groeiende focus op duurzaamheid	Aandacht gezond en actief leven	Groei social media & e-tourism	Groeiend aantal 55+ ers	Bescherming Natura 2000	Druk op leefbaarheid en recreatieve groen	Bodemdaling veenweidegebied	Online winkelen neg effect winkels	Spanningsveld energietransitie met landschapswaarden	Verminderd economisch perspectief boeren	Natura 2000 + bufferzone beperkend voor ontwikkelingen
STERKTEN	Rijke historie van industrialisatie en erfgoed te zien en beleven : verhalen, pakhuizen, lintbebouwing, molens	+	-	+	+	-	-	●	+	-	-	-	-	●	-	●
	Divers open landschap met hoge natuurwaarden: veenweide, water, droogmakerij, polder, verkaveling	+	+	+	+	+	+	●	+	+	+	+	-	+	+	-
	Kennis beschikbaar om verhaal/historie landschap te vertellen	+	-	+	-	+	-	●	+	+	-	+	-	+	+	-
	Wormer- en Jisperveld met weidevogels	●	●	-	+	+	-	●	-	+	+	+	-	+	-	-
	Inwoners kernen: trots, betrokken, bevlogen, dragers dorpsgevoel	-	-	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-
	Bestuurlijke ambities ontwikkeling Zaanoevers	-	-	+	-	+	-	-	-	+	+	-	-	+	-	+
ZWAKTEN	Wormer mist aantrekkelijk centrum	●	-	●	-	-	●	-	+	-	-	-	+	-	-	-
	Gebrekkige fietspaden voor rondje Wormerland	+	+	●	+	+	+	-	+	+	+	-	-	-	+	●
	Beperkt toeristisch/recreatief aanbod	+	+	+	-	-	+	-	+	●	+	-	+	-	+	+
	Basisvoorzieningen onvoldoende op orde	+	+	+	-	-	+	-	+	+	+	-	-	-	+	-
	Gebied Wormerland onbekend in de regio	+	+	+	+	-	-	+	+	●	+	-	-	-	-	-

Bijlage 6

Marktpotentieel voor aanbieders in Wormerland

Verblijfsrecreatie hotels

Karakteristieken: toeristisch B (periferie Amsterdam), beperkt aanbod, seizoensbezoek, accent op binnenlandse markt, goede OV ontsluiting is belangrijk m.n. voor toeristische markt

Marktontwikkelingen:

- + Markt groeit hard.
- + Toeristische markt biedt extra kansen.
- + behoefte aan bijzondere overnachtingslocaties, authenticiteit en beleving

Meerjarig overzicht van aantal kamers in hotels en pensions in Zaanstreek-Waterland voor de periode 2010 t/m 2016

Verblijfsrecreatie kampeer/bungalow/camper/vakantieverhuur

Karakteristieken: toeristisch B, geen bungalow-parken voor verhuur, beperkte mogelijkheden voor camperbezoeker (bereikbaar en OV), maar weinig aanbod in gemeente en omgeving, seizoen gebonden, prijsgevoelig, primair binnenlandse markt.

Marktontwikkelingen:

- /- markt stagneert in het algemeen (lichte groei voor bungalows), kwaliteit op veel plekken onder druk.
- + campermarkt (binnenlands en inkomend) groeit.
- + groeiende populariteit glamping en nog weinig aanbod in regio
- +/+ sterke toename aanbod woningen voor vakantieverhuur

Aantal kamers in hotels en pensions Zaanstreek-Waterland

Kamers per gemeente	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Beemster	59	57	56	68	68	68	70
Edam-Volendam	265	263	190	190	190	190	190
Landsmeer	0	0	0	0	0	0	0
Oostzaan	0	4	4	4	4	4	147
Purmerend	108	108	108	100	103	103	103
Waterland	38	122	38	11	156	52	788
Wormerland	13	13	16	16	16	16	16
Zaanstad	264	358	285	387	494	494	472
Hotels & Pensions	1009	1111	961	1074	1184	1184	1307
<i>waarvan:</i>							
(v/h) ISW-regio	745	749	672	683	686	686	688
Zaanstad+Oostzaan	264	362	289	391	498	498	619

Bron: HorecaDNA. Bewerking: LAgrou, 2017

Fiets-, wandel- en waterrecreatie

Beschrijving: bewoners en watersporters met eigen boot of steiger, huurders van sloepen of fluisterboten, kleine watersport, recreanten per fiets of wandelaars binnen (routes in) het polderlandschap.

Karakteristieken: verbonden met aanbod in omgeving, zelf geen beschikking over jachthavens, weinig passantenplekken en steigers, goede fietsmogelijkheden, wandelen minder geschikt, beperkt aanbod ruiterroutes, accent zomerseizoen, grote verschillen in doelgroepen en motieven.

Marktontwikkelingen:

- + groei in boot/sloepverhuur, kleine watersport.
- + groei in fietsmarkt, verdere afstanden, breder aanbod.
- + ook groei in snelvaren en waterfun, maar aantal locaties is (nog) beperkt.
- + veel particulier bootbezit in Wormerland
- /- er is weinig ruimte voor passantenplekken

Cultuurhistorie en erfgoed

Beschrijving: beleving en storytelling in monumenten, musea en landschap

Locatie: ligging aan de Zaan, naast de Zaanse Schans, lintdorpen en het Wormer- en Jisperveld
Karakteristieken: jaarrond, mix herkomstmarkten en doelgroepen.

Marktontwikkelingen:

- + groei aandacht voor historische bezienswaardigheden en beleving/storytelling hierbij
- + belangrijke thema's: divers open landschap, veenweidegebied, industrialisatie, droogmakerijen
- + behoefte aan dag-arrangementen

Trekvogelpad - etappe 3

Evenementen

Beschrijving: zowel grootschalige (economische impact) als kleinschalige (leefbaarheid/verbondenheid) evenementen.

Karakteristieken:

Accent zomerseizoen, locaties alleen geschikt voor kleinschalige evenementen, al dan niet passend binnen DNA /identiteit.

Er zijn beperkt locaties beschikbaar: evenemententerrein De Groene Wig en sporthal De Spatter in Wormer. Daar gelden beperkingen in aantal dagen, geluid en gebruik.

Marktontwikkelingen:

- + grote markt in regio Amsterdam, maar organisatoren zoeken vanwege restrictief beleid Amsterdam naar andere locaties. Elders afnemend.
- + toename van meerdaagse festivals, waarbij behoefte is aan overnachtingsmogelijkheden.
- + combi van festivalterreinen en openbare ruimte.
- /- eisen/kosten veiligheid, logistiek e.d. steeds hoger.
- /- kopieergedrag, moeilijk om onderscheidende titels/thema's te vinden die passen bij Wormerland.

Colofon

Nota Recreatie & Toerisme Wormerland 2020-2028
'Ontdek het landschap, de verhalen en de parels'

Bestuurlijk opdrachtgevers

J.M. Schalkwijk en R.J.G. Berkhout

Ambtelijk opdrachtgever: C. Verberne

Ambtelijk opdrachtnemer: S.J.A. Beumer

Adviseurs

D. Dijs & K.P.G. Dronkert – communicatie

L. van der Meer – participatie

B. Querl & A. Gaydadjiev – extern adviseur

Datum: februari 2020

Fotografen

Saskia Beumer

Jan Piet Bloem

Ronald Goedheer

Larry Kef

Skypictures

Pieter Struiksmā

Ed Zijp

iStock.com

Shutterstock.com

Ontwerp & Layout

inpetto-ontwerp.nl

www.wormerland.nl